

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Výukový materiál zpracován v rámci projektu
EU peníze školám**

Čtenářská gramotnost 1

Mgr. Silvie Gregořicová

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34. 0418

Číslo klíčové aktivity: III/2

Název klíčové aktivity: Inovace a zkvalitnění výuky
prostřednictvím ICT

Číslo materiálu: VY_32_INOVACE_61-80

Vzdělávací oblast:	Literární komunikace
Tematická oblast:	Literatura a ostatní druhy umění; četba a interpretace textu; struktura literárního díla;
Předmět:	Český jazyk a literatura
Výstižný popis způsobu využití, případně metodické pokyny:	Soubor je tvořen 20 pracovními listy. Každý student obdrží jeden pracovní list (v elektronické podobě), se kterým individuálně pracuje. Při práci potřebuje student přístup na internet. Některé úkoly jsou určeny k práci ve skupinách. Po individuální práci (po přečtení textu, zapsání svých poznámek k textům a vypracování otázek a úkolů) následuje diskuze, kontrola a popřípadě oprava či úprava odpovědí. Vypracování všech úkolů jednoho pracovního listu zabere minimálně 30 minut.
Klíčová slova:	K. Poláček; Bylo nás pět; H. Pawlovská; Díky za každé nové ráno; J. K. Rowlingová; Harry Potter; P. Šabach; Hovno hoří; I. Dousková; Hrdý Budžes; Molière; Lakomec; A. de Saint Exupéry; Malý princ; R. John; Memento; Christiane F.; My děti ze stanice ZOO; A. Jirásek; Staré pověsti české; R. Fulghum; Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské škole; K. Legátová; Želary; D. Alighieri; Božská komedie; G. Boccaccio; Dekameron; M. de Cervantes Y Saaverda; Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha; Epos o Gilgamešovi; J. A. Komenský; Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské; W. Shakespeare; Kupec benátský; Podkoní a žák; Proglas
Druh učebního materiálu:	Pracovní listy

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Silvie Gregořicová.

Obsah

1.	K. Poláček: Bylo nás pět (VY_32_INOVACE_61)	5
2.	H. Pawlovská: Díky za každé nové ráno (VY_32_INOVACE_62)	8
3.	J. K. Rowlingová: Harry Potter a tajemná komnata (VY_32_INOVACE_63)	10
4.	P. Šabach: Hovno hoří (VY_32_INOVACE_64)	14
5.	I. Dousková: Hrdý Budžes (VY_32_INOVACE_65)	17
6.	Molière: Lakomec (VY_32_INOVACE_66)	20
7.	A. de Saint-Exupery: Malý princ (VY_32_INOVACE_67)	23
8.	R. John: Memento (VY_32_INOVACE_68)	25
9.	Christiane F.: My děti ze stanice ZOO (VY_32_INOVACE_69)	30
10.	A. Jirásek: Staré pověsti české (VY_32_INOVACE_70)	32
11.	R. Fulghum: Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce (VY_32_INOVACE_71)	34
12.	K. Legátová: Želary (VY_32_INOVACE_72)	37
13.	D. Alighieri: Božská komedie (VY_32_INOVACE_73)	41
14.	M. de Cervantes Y Saaverda: Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha (VY_32_INOVACE_74)	46
15.	Epos o Gilgamešovi (VY_32_INOVACE_75)	50
16.	J. A. Komenský: Kšaft umírající matky Jednoty bratrské (VY_32_INOVACE_76)	53
17.	W. Shakespeare: Kupec benátský (VY_32_INOVACE_77)	55
18.	Podkoní a žák (VY_32_INOVACE_78)	57
19.	Proglas (VY_32_INOVACE_79)	60
20.	G. Boccaccio: Dekameron (VY_32_INOVACE_80)	64
21.	Zdroje textů	66

1. K. Poláček: Bylo nás pět (VY_32_INOVACE_61)

Tak jsme se tuhle šli koupat ke Klobouku, byli jsme čtyři.

Já, Bejval Antonín, Éda Kemlink a Zilvar z chudobince. Když jsme šli a bylo horko, tak se mezi nás připletl malý chlapec, jménem Venda Štěpánků, že jako taky půjde s námi. My jsme byli neradi, protože je malý chlapec, a kdyby se mu něco stalo, na koho to bude? na nás! Pročež Bejval na něho křikl: „Jedeš!“, ale on nešel pryč, ale pořád šel s námi. A pořád říkal: „Já taky, já taky.“ Tak jsme už nic neříkali, ale mluvili jsme spolu. A bylo nás teda pět. A když jsme přišli k řece, nejdřív se osmělil Éda Kemlink, ten má vám skok jako plavec závodník, ale Čeněk Jirsák skočil pozpátku, protože je hrdý. Ale předtím se pokřžoval.

Ten malý chlapec Venda Štěpánků taky vykřikl: „Já!“ a skočil do vody, jak to viděl u těch dospělých.

U Klobouku jest velká touň a my jsme si vzpomněli, že Venda Štěpánků třeba neumí plavat. On taky neuměl.

A zmizel pod vodou, pak se zase vynořil, něco vykřikl, zase zmizel a polykal andělíčky.

„Ježíšmarjá!“ křičeli jsme, „on se utopí!“ Protože je tam vír a voda se točí pořád do kola a je tam plno kořenů, do kterých se zapletou nohy. Tak jsme stáli, křičeli a byli polekáni, protože jsme nevěděli, co teď!

Jenom Zilvar z chudobince nekřičel, on nikomu nic neřekl a skočil do touně. Nýbrž plaval pod vodou a šmátral kolem sebe, vynořil se, kašlal vodu a pravil:

„Už ho mám, už ho držím za vlasy.“ Všichni jsme křičeli: „Nepust' ho!“ On odpověděl: „Nepustím, neboť ho držím pevně.“

Ze stejnojmenné knihy (1979)

Otázky a úkoly

- Určete literární druh a žánr.
Epika, román.
- Zařad'te autora do literárněhistorického kontextu.
1. pol. 20. století; česká meziválečná próza.
- Zasad'te výňatek do kontextu celého díla.
Jeden z mnoha dílčích příběhů, které dílo tvoří. Hlavní hrdina vypráví o tom, co zažil se svými kamarády.
- Charakterizujte postavy (popř. vypravěče) v díle. Pracujte s internetem.

Petr Bajza – hlavní postava - vypravěč, veselý, rošťák, inteligentní, má velikou představitivost, syn majitele koloniálu

Antonín Bejval – Petrův spolužák, „vynálezce“, má různé bláznivé nápady, hodně si o sobě myslí, lakomý, syn majitele povoznictví a obchodu s uhlím

Čeněk Jirsák – kamarád Petra, je nábožný, jeho koníčkem je sbírání hříchů ke svaté zpovědi, rovněž je velice ješitný, přezdívaný Krakonoš

Éda Kemlink – další z kamarádů, syn úředníka z berního úřadu, velmi chytrý, má dvě sestry Refaelu a Viktoru a psa Pajdu, který s jiným psem Amorem krade v řeznictví buřty

Josef Zilvar – z chudobince, je starší než ostatní hoši, několikrát propadl, kouří, vede dospělé řeči, statečný, semtam se spustí s Habrováky, syn válečného invalidy a „vrchního“ žebráka

tatínek Bajza – majitel obchodu se smíšeným zbožím, přísný, ale zároveň i laskavý, semtam poněkud opatrný na peníze

maminka Bajzová – hodná, rozumná, často zmírňuje tatínkovu přísnost

Kristýna – služka, pochází z horské vesnice Rampuše (odtud Rampepurda), bláznivá holka, všemu se směje, ale má veliký strach z myši

Eva Svobodová – dcera cukráře, Petrova favoritka, nosí Petrovi z cukrářství dobroty

pan Fajst – místní občan, starý mládenec, zapšklý moralista a milovník starých mravů

Vařekovi – příbuzní Bajzů, lakomci, závistivci, nikomu nic nepřejí, vlastní obchod s galanterií

pan Zilvar – otec Pepy Zilvara, bojoval ve válce a přišel o nohu, žije v chudobinci, vrchní městský žebrák

Otakárek Soumarů – syn továrníka, osamělý, má zálibu ve čtení mayovek, verneovek a podobné literatury, obézní chlapec, který má francouzskou vychovatelku

pan Potůček – fotograf, fotografoval celou třídu na školním dvoře

Alfons Kasalický – artista z cirkusu, ve školních předmětech (s výjimkou tělocviku) příliš neprospívá

Karel Páta – šprt, nepopulární

Jakub – pracuje u Bejvalů v povoznictví, silný chlap, moc řeči nenadělá, chlapci ho obdivují

pan Svoboda – majitel cukrářství, otec Evy Svobodové

pan Jirsák – otec Čeňka Jirsáka, živí se výrobou čepic a papučí, chlapci mu přezdívali Krakonoš a paní Jirsákové Krakonoška

Lád'a Bajza – starší bratr Petra Bajzy, učí se na kupce v Mostě

Mančinka – mladší sestríčka (batole) Petra Bajzy

pan Kemlink – otec Édy Kemlinka, úředník z berního úřadu, všichni před ním mají respekt a zdraví ho

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%9Bt_\(rom%C3%A1n\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%9Bt_(rom%C3%A1n))

- Charakterizujte jazyk a výstavbu textu.

Dílo používá hovorový i spisovný jazyk (způsobuje a vyjadřuje kontrast). Často se objevuje přímá řeč. Hlavní myšlenkou je zobrazení světa dospělých na malém městě, které je viděno dětskýma očima, a proto působí komicky, stejně jako Pétova snaha vyjadřovat se „korektně“.

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%9Bt_\(rom%C3%A1n\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%9Bt_(rom%C3%A1n))

- Vyhledejte na internetu informace o seriálu natočeném podle tohoto díla (jméno režiséra, herců, rok natočení, počet dílů).

režisér: Karel Smyczek

herci: Adam Novák, Jaroslav Pauer, Štěpán Benyovský, Jan Brynych, Jan Müller, Sandra Nováková, Oldřich Navrátil, Dagmar Havlová, Stanislav Zindulka, Oldřich Vízner, Gabriela Wilhelmová, Petr Nárožný,

rok natočení: 1994

počet dílů: 6

2. H. Pawlovská: Díky za každé nové ráno (VY_32_INOVACE_62)

Přihlásila jsem se na gymnázium do anglické třídy, protože jsme byla jazykově nadaná a přesvědčená o tom, že v němčině se víc už nemám čemu naučit. A přihlásila jsem se hlavně proto, že do anglické třídy o stupeň výš začal chodit Martin Duba.

Já se do něj zamilovala na chmelu. Byla jsem u strýce své přítelkyně a pomáhaly jsme Martinovi česat chmel a házely jsme šištičky do větele a on se na mne usmíval a říkal: „Máš moc hezké jméno a taky oči...“ Byl chytrý. Milovala ho taky jiná spolužačka, Pavla, které jsem si dost vážila, protože byla odcizená a hezky malovala a byla inteligentní a já si tak nějak podvědomě myslela, že když toho Dubu budu taky milovat, že ve mně bude stejná síla, stejná intelektuální převaha jako v mé výtvarně nadané spolužačce.

Snažila jsem se na Dubu dívat tak, aby pochopil, že na mně jsou krásné nejen oči, ale prostě všechno.

S kamarádkou jsme večer, když voněl chmel, vždycky v posteli hrály etudy. Ona byla On - Duba a já jsem byla Já. Jenže teď ve tmě jsem byla krásnější, chytřejší, žádoucnější...

Lenka mluvila jako On a já mluvila jako Já, říkaly jsme si mazlivé, erotické věty, které jsem pak už nikdy neslyšela, a byly jsme určitě vzrušené, i když jsme nevěděly, co to znamená.

Den s Dubou. Pravá skutečnost, dialogy a pohledy, to vše byl jen odvar, kulisa. Vlastně jsem pořád podvědomě čekala na večer, na noc, až Lenka bude On, bude se mnou vtipně konverzovat a přitom mi bude neobratně šátrat po prsou.

Anglický test jsem udělala na osmdesát bodů z možných sto bodů a ředitelka mne do výběrové anglické třídy nedoporučila, ačkoliv tam byly děti s body pod padesát. Mé matce, která se šla na bezpráví informovat, ředitelka řekla, že přece v hodnocení nezáleží pouze na prospěchu a inteligenci, ale taky na společenském postoji. Společenský postoj mé super neangažované rodiny byl zřejmě takový, že jsem se nesměla učit anglicky osm hodin týdně ve výběrové třídě, ale pouze čtyři hodiny v normální třídě.

Začala jsem chodit do „normálu“ a byla jsem ráda, protože ve „výběrovce“ byly taky děti ministrů a velvyslanců, co měly za sebou léta škol v zahraničí a mluvily anglicky tak, že jim stěží rozuměl i náš jinak docela schopný profesor.

Ze stejnojmenné knihy (1996)

Otázky a úkoly

- Ukázka se týká důsledků srpnové okupace – co o této okupaci víte?
- Kdy přesně srpnová okupace proběhla? Použijte internet.
Začala v noci z 20. na 21. srpna 1968. Skončila 11. září 1968.
- Co bylo dle ukázky jedním z jejích důsledků?
Protože se rodina hlavní hrdinky „neangažovala“, nebyla ve straně apod., nebyla Olga doporučena do výběrové anglické třídy, přestože podle výsledku testu tam patřila.
- Napište čtenářskou odezvu (čtenářský dopis) na ukázku.

3. J. K. Rowlingová: Harry Potter a tajemná komnata (VY_32_INOVACE_63)

Nebylo to poprvé, co se v domě číslo čtyři v Zobí ulici při snídani strhla hádka. Pana Vernona Dursleyho totiž ještě před svítáním probudily halasné, houkavé zvuky z pokoje jeho synovce Harryho.

„Tenhle týden je to už potřetí!“ hřímal přes stůl. „Jestli té sově nedokážeš poručit, musí z domu!“

Harry se mu to už pokolikáté pokusil vysvětlit.

„Když ona se nudí,“ řekl. „Je zvyklá létat venku. Kdybych ji prostě mohl na noc pustit.“

„Vypadám snad jako takový hlupák?“ zavrčel vztekle strýc Vernon a na hustém kníru se mu houpal ždibec smaženého vejce. „Vím až moc dobře, jak by to dopadlo, kdybys tu sovu pustil ven.“

A se svou ženou Petunií si vyměnili ponuré pohledy. Harry chtěl ještě něco namítnout, jeho slova však přehlušilo dlouhé, hrčivé řihnutí Dudleyho, synáčka manželů Dursleyových. „Já chci ještě slaninu!“

„Na pánvi je jí dost, zlatíčko,“ řekla teta Petunie a se slzami na krajíčku pohlédla na svého tělnatého synka. „Musíme tě trochu vykrmit, dokud můžeme... S tou školní stravou se mi to ani trochu nezamlouvá.“

„Nesmysl, Petunie, když jsem já byl ve Smeltings, nikdy jsem hladem netrpěl,“ prohlásil strýc Vernon bodře. „Dudley dostává dost, že ano, synu?“

Dudley, který byl tak vypasený, že mu zadek visel přes okraje kuchyňské židle, se zašklebil a obrátil se k Harrymu.

„Podej mi tu pánev!“

„Zapomněl jsi na jedno kouzelné slůvko,“ řekl Harry nedůtklivě. Bylo až k nevěře, jak tahle obyčejná věta zapůsobila na ostatní členy rodiny: Dudley vyjekl a spadl ze židle s takovým randálem, až se celá kuchyně zatřásla; paní Dursleyová slabě vykřikla a přitiskla si dlaně k ústům; pan Dursley byl skokem na nohou a na spáncích mu naběhly žíly.

„Měl jsem na mysli ‚prosím‘,“ vysvětloval Harry spěšně. „Vůbec jsem nemyslel –“

„COPAK JSEM TI NEŘÍKAL,“ zahřimal strýc a prskal přitom na celý stůl, „ŽE UNÁS DOMA NESMÍŠ VYSLOVIT ANI JEDNO SLOVO?“ „Ale já –“

„JAK SE OPOVAŽUJEŠ VYHROŽOVAT DUDLEYMU?“ ryčel strýc Vernon a tloukl pěstí do stolu.

„Já jsem jen –“

„JÁ JSEM TĚ VAROVAL! POD TOUHLE STŘECHOU NESTRPÍM ANI ZMÍNKU O TÉ TVÉ ÚCHYLNOSTI!“

Harry sklouzl pohledem ze zbrunátnělého strýce na pobledlou tetu, která se snažila zvednout Dudleyho na nohy.

„Dobrá,“ řekl Harry, „tak dobrá ...“

Strýc Vernon se zase posadil; ještě pořád funěl jako rozběsněný nosorožec a koutky svých malých, pichlavých očí bedlivě Harryho pozoroval. Od prvního dne, kdy Harry přijel domů na letní prázdniny, se strýc Vernon vůči němu choval jako k bombě, která může každým okamžikem vybuchnout. Harry totiž nebyl obyčejný chlapec. Po pravdě řečeno byl tak neobyčejný, jak to jen vůbec bylo možné.

Harry Potter byl kouzelník - kouzelník, který právě ukončil první ročník na Škole čar a kouzel v Bradavicích. A pokud Dursleyovým vadilo, že přijel na prázdniny domů, nebylo to vůbec nic proti tomu, jak si tu připadal on sám.

Stýskalo se mu po Bradavicích tak hrozně, jako by cítil neustálou, úpornou bolest v břiše. Chyběl mu hrad s jeho tajnými chodbami a duchy, vyučovací hodiny (i když Snape, profesor lektvarů, asi ne), pošta, kterou jim nosily sovy, slavnostní hostiny ve Velké síni, spaní v posteli s nebesy v ložnici ve věži, návštěvy u hajného Hagrida v jeho boudě na školních pozemcích na okraji Zapovězeného lesa, a obzvlášť fámfrpál, nejoblíbenější sport v kouzelnickém světě (šest vysokých brankových sloupů, čtyři létající míče a čtrnáct hráčů na košťatech).

Všechny Harryho kouzelnické knihy, jeho hůlku, hábity, kotlík i jeho špičkové koště Nimbus Dva tisíce strýc Vernon zamkl do přístěnku pod schody, hned jak Harry přijel domů. Co Dursleyovým záleželo na tom, jestli přijde o svůj post v kolejním fámfrpálovém mužstvu, když celé léto nebude trénovat? A co na tom, jestli se Harry vrátí do školy a nebude mít hotový ani jeden úkol? Dursleyovi patřili k těm, kterým kouzelníci říkali mudlové (to znamenalo, že neměli v žilách ani kapku kouzelnické krve), a podle jejich názoru mít v rodině kouzelníka bylo něco, zač se musíte hluboce stydět. Strýc Vernon dokonce zavřel Hedviku,

Harryho sovu, v její kleci na visací zámek, aby nikomu v kouzelnickém světě nemohla nosit žádné zprávy.

Ostatním členům rodiny se Harry ani trochu nepodobal. Strýc Vernon byl zavalitý a neměl žádný krk, zato však předváděl světu obrovský černý knír; teta Petunie byla kostnatá a měla koňský obličej; Dudley byl světlavý, růžolící a sádelnatý. Naproti tomu Harry byl malý a hubený, měl jasně zelené oči a vlasy černé jako uhlé věčně rozcuchané. Nosil kulaté brýle a na čele měl úzkou jizvu, která svým tvarem připomínala blesk.

Právě díky té jizvě byl naprosto neobyčejný, dokonce i mezi kouzelníky. Ona jediná naznačovala, že má velice tajuplnou minulost, kvůli které ho před jedenácti lety odložili na práh u Dursleyových. V době, kdy mu byl rok, Harry nevysvětlitelným způsobem přežil útok nejmocnějšího zlého černokněžníka všech dob, vznešeného lorda Voldemorta, jehož jméno se většina čarodějek a kouzelníků doposud bála vyslovit. Harryho rodiče při Voldemortově útoku zahynuli, Harry však vyvázl jen s onou jizvou ve tvaru blesku a sám Voldemort ve chvíli, kdy se mu nepodařilo Harryho zabít, pozbyl všechnu svou sílu, i když nikdo netušil proč. To byl důvod, proč Harryho vychovala sestra jeho zemřelé matky a její manžel. Žil u Dursleyových deset let a za celou tu dobu nepochopil, proč každou chvíli způsobí něco podivného, i když to vůbec neměl v úmyslu; stejně tak věřil tvrzení Dursleyových, že jizvu na čele má po autohavárii, při které zahynuli jeho rodiče.

A potom, právě před rokem, přišel Harrymu dopis z Bradavic a všechno vyšlo najevo. Harry nastoupil do kouzelnické školy, kde byli slavní on i jeho jizva ... Jenže teď školní rok skončil, Harry se na léto vrátil k Dursleyovým, a oni s ním znovu zacházeli jako se psem, který se vyvábí v něčem nevábném.

Dursleyovi si ani nevzpomněli, že právě dnes má dvanácté narozeniny. Velké naděje si samozřejmě nedělal; nikdy od nich nedostal žádný opravdový dárek, natož nějaký dort - ale že to úplně přehlédnou.

(...)

Harry po špičkách došel ke svému pokoji, vklouzl dovnitř, zavřel za sebou a chystal se padnout na postel.

Potíž byla v tom, že na ní už někdo seděl.

Ze stejnojmenné knihy (2010)

Otázky a úkoly

- Ve dvojicích diskutujte o ukázce.

Návodné otázky: Co se mi na ukázce líbí? Co se mi nelíbí? Jak se mi ukázka četla? Zapůsobil na mě jazyk? Jakou větou bych popsal autorův styl? Jaký konflikt nebo problém kniha nastoluje? Zajímá mě, jak příběh dopadne? Proč? V čem spočívá největší účinek ukázky? Co bych rád, aby se na následujících stránkách knihy vyřešilo?

Diskuze probíhá nejdříve mezi žáky (nejlépe ve dvojicích až trojicích). Po ní si žáci udělají poznámky do sešitu. Posléze proběhne diskuze celé třídy. Učitel zde pokládá otázky (viz návodné otázky) a usměrňuje celou diskuzi. V jejím průběhu si žáci sami zapisují zajímavé postřehy, nejdůležitější poznámky jim zdůrazní učitel.

- Na internetu vyhledejte jméno režiséra, který zfilmoval uvedené dílo.
Chris Columbus
- Vyhledejte jména hlavních představitelů filmového Harryho Pottera.
Daniel Radcliffe, Emma Watson, Rupert Grint, Alan Rickman, Michael Gambon, Jason Isaacs, Fiona Shaw, Maggie Smith, Ralph Fiennest,
- Kolik děl Harryho Pottera autorka vytvořila?
Sedm

4. P. Šabach: Hovno hoří (VY_32_INOVACE_64)

Dílo je souborem příběhů, v nichž vypravěč přibližuje své pozdní dětství a dospívání v době socialismu.

Filmové zpracování

Povídkové příběhy inspirovaly scénáristu Petra Jarchovského a režiséra Jana Hřebejka k natočení filmu Pelíšky (1999). Snímek získal v roce 1999 Českého lva za divácky nejúspěšnější film, Jiří Kodet pak za nejlepší herecký výkon v hlavní roli (ztvárnil pana Krause, přísného otce a odpůrce režimu).

UKÁZKA

Jednou učitelka přivedla do třídy živého esenbáka, který měl vyprávět o svých zkušenostech s nepřáteli socialistického zřízení.

Bylo to v době, kdy se po ulicích potulovaly skupinky trampů, vracejících se ze Sázavy či odjinud. Ty jsem miloval, a zároveň jsem se jich bál. Byli nádherně divocí a skoro pořád opilí a vyřvávali, že chtějí „anglickou sobotu“, a to jejich „vykašlem se na robotu!“ mi tenkrát mluvilo přímo z duše.

Tenhle esenbák měl uniformu, ale zato neměl pistoli, čímž v našich očích přišel hned o několik bodů najednou. Začal zeširoka: vyprávěl, jak je nepřítel rafinovaný a úskočný a jak je obtížné s ním vést boj.

Učitelka ho uprosila, aby se s námi podělil o nějaký dobrodružný příběh ze života. Chvilí se kroutil a říkal, že je to v podstatě spíš „mravenčí práce“ a podobně, ale pak neodolal. Pohodlně se usadil na první lavici a začal:

„Jednou jsem se zúčastnil akce.“

„Proti komu?“ nevydržela napětí učitelka.

„Proti špiónovi,“ řekl dutě.

„Tak oni si nedají pokoj!“ zasyčela.

Esenbák si sundal opasek, položil ho vedle sebe na lavici a pokračoval: „Není dohromady co vypravovat. Dostali jsme prostě rozkaz zlikvidovat diverzanta na motorce. Muže s koženou brašnou na zádech.“

Učitelka ani nedutala. „Zaujali jsme pozice v zatáčce a skryli se za padlý kmen. Potom jsme odjistili zbraně...“

„Kolik vás bylo?!“ přerušila ho hrůzou ztuhlá učitelka.

„Specialista a já,“ prozradil esenbák. „Okolo půl třetí se ozvala motorka. Přijížděl k nám muž s koženou brašnou.“ „Co jste udělali?“ vzdychla učitelka. „Splnili jsme rozkaz,“ odpověděl esenbák a protáhl se.

Učitelka byla zmatená: „Vy jste ho...?“ „Dvěma dávkami,“ pokýval esenbák hlavou.

Učitelka se na nás zadívala a vysvětlovala: „Takhle se na ně musí. Jsou horší než rakovina. Kdybychom proti nim nebojovali, zachvátili by naši zem jako kobylinky!“ Ale bylo na ní trochu vidět, že to ještě nestrávila. Mně se to zdálo celkem slabý.

Esenbák však ještě neskončil.

„Jen dozněly naše výstřely,“ pokračoval, „objevil se na silnici další motocykl.“ Učitelka vyjekla. „A na něm muž s koženou brašnou. Co dělat? Rozkaz zněl jasně - nesmí projet, za žádnou cenu. Nebyl zkrátka čas lámat si hlavu, kdo je kdo.“

„Chcete říct...“,“ zašeptala učitelka.

„Dvě dávky,“ potvrdil její obavy esenbák a připevnil si opasek.

Učitelka na nás zírala a vypadalo to, že nevnímá. Esenbák se krátce rozloučil a odešel.

„Takhle se na ně musí...“,“ šeptala stále zmatená učitelka.

„Ty vole, to je dost drsný,“ řekl do ticha Kovboj.

Ze stejnojmenné knihy (2005)

Otázky a úkoly

- Popište, jak děti a učitelka reagovaly na příběh vyprávěný příslušníkem SNB.

Byli šokováni. Jen na sebe „zírali“.

- Charakterizujte jazyk díla.

V přímé řeči hovorový, nevyhýbá se vulgarismům, slangovým výrazům. Jinak spisovný.

- Uveďte žánr díla a doložte na textu.

Román. Děj, přímá řeč, množství postav.

- Zařadte autora do literárněhistorického kontextu.

2. pol. 20. století, současná česká literatura

- Zjistěte, jakou motivaci má název povídkové knihy *Hovno hoří*. Proč byl pojmenován Hřebejkův film právě *Pelíšky*?

Odpověď samotného režiséra: „Se scenáristou Petrem Jarchovským nás vždycky zajímaly všelijaké rodinné historky, historie a rituály. Vyprávění reálných - pro větší efekt i potěšení diváka příslušně nadsazených - traumat a trapasů z doby dětství a dospívání nás nepřestává fascinovat, protože v něm cítíme spřízněnost s jinými,

podobně 'postiženými' lidmi. To, co se kdysi jevílo jako tragické a bolavé, je ale po letech už jenom trochu nostalgicky legrační... Pokud bych měl říct, čím je mi tenhle film osobně blízký, tak je to právě ve způsobu, jakým se dívá na svět a na život. V příběhu, který je v podstatě smutný, ale kterému se musíme zároveň všichni smát, je mi zkrátka dobře. Pelíšky jsou příběhem z konce 60. let, v němž se pomocí mozaikovitých příběhů skládá obraz jedné historické generace - stárnoucích rodičů, lidí v produktivním věku, dospívající mládeže a malých dětí."

<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/pelisky/proc/index.php>

- Kdo byl bolševik? Definici najděte na internetu.

Například: původně člen většinové frakce ruské sociálně demokratické strany práce; nyní hrubá nadávka; komouš.

<http://slovník-cizich-slov.info/bolsevik>

- Vyhledejte další tři díla Petra Šabacha.

Jak potopit Austrálii, Opilé banány, Občanský průkaz

5. I. Dousková: Hrdý Budžes (VY_32_INOVACE_65)

Žákyně druhé třídy Základní devítileté školy v Ničíně Helena Součková vypráví o světě kolem sebe. Svá školní léta prožívá v době husákovské normalizace. Helenčina rodina nepatří k těm, které režim přijímá. Děvčátko s dětským cítěním vnímá i nepříjemné události, které normalizace přináší. Tragikomický ráz příběhu je dán kontrastem vyplývajícím z naivního vidění světa dospělých.

Divadelní zpracování

Dramatizace románu, kterou uvedlo Divadlo A. Dvořáka v Příbrami (2002 až 2003), měla mimořádný ohlas. V roli Helenky Součkové vystoupila Bára Hrzánová. Za tuto roli získala Cenu Thálie.

Jak byla Olinka mrtvá

Včera byl důležitý den. Včera jsem ve školním rozhlasu slyšela krásnou básničku o jednom pánovi. Jmenoval se Hrdý Budžes, byl velice statečný a vytrval, i když měl všelijaký potíže. Já mám taky potíže, hlavně proto, že jsem tlustá a všichni se mi smějou. Ale včera jsem si řekla, že se nedám. Budu jako ten Hrdý Budžes a vytrvám.

Jinak se mi včera stala taková nemilá věc. To totiž říká ředitel z divadla - nemilá věc - a toho já totiž znám, protože máma je herečka v tom divadle a táta taky. A ten ředitel, právě když chce hercům říct, že je něco špatně nebo tak, tak řekne: „Soudruzi, je to taková nemilá věc.“ Já ho vlastně nemám moc ráda, protože vypadá, jako když se lebka usmívá. Lebky a kostry se bojím ze všeho nejvíc. Taky se dost bojím čertů a taky psů, protože mě jednou jeden kousnul do nohy, ale to bylo v Zákopech u dědy a u babičky. Ale nemilá věc se mi líbí, to se prostě tak říká.

Včera, když jsme přišli do školy, tak nám pani učitelka Koláčková řekla, vlastně ne když jsme přišli do školy, ale když škola skončila, tak nám řekla, ať zůstaneme ještě chvíli potichu sedět, že nám musí něco říct. A byla taková vážná, že jsem si hned myslela, že to právě bude nějaká nemilá věc.

Jako když nedávno nám taky řekla, že nám něco řekne, a zavolala k tabuli Hrůzu a dala mu nanuka a Hrůza tak divně koukal, ale on tak kouká vždycky, dost divně. A řekla: „Děti, váš spolužák Láďa Hrůza od nás odchází a jde do pomocné školy, tak mu všichni hezky zatleskáme.“

A včera zase nám řekla: „Děti, stalo se něco moc smutného, vaše spolužačka Olinka Hlubinová umřela, protože byla moc nemocná od srdce.“ A tak jsme se všichni lekli a pak jsme šli domů. A já teď na to pořád musím myslet.

Ta Olinka sice není z druhé B jako já, je z áčka, ale stejně. Má takový krátký černý vlasy a hrozně hezky kreslí. Já ji ani moc neznám, ale pani učitelka nám hodněkrát ukazovala výkresy, co Olinka kreslila, protože jsou hezký. Teďka umřela, tak už ji asi neuvidím, ale ty výkresy může pani učitelka klidně ukazovat pořád. To je dost divný.

Doma jsem to hned vyprávěla a ptala jsem se, jak to, že umřela, když to je malá holčička, protože já už vím, že někdo umře a pak už nikdy nepřijde domů ani nikam, ale hlavně, když je starej. A taky jsem se ptala, co to je od srdce, a prej je to tak, že srdce je nejhorší nemoc. Jak má někdo srdce, tak skoro určitě umře. Máma mi pak dala dvě sušenky, asi proto, že jsem byla smutná jako pes. Tak mám radost a pořád jsem smutná.

Před prázdninami se mi to taky stalo. Měla jsem radost, protože jsem dostala na vysvědčení jedničky a šli jsme na dorthy, já jinak na dorthy nesmím, protože jsem tlustá, tak jsem měla radost a taky, že byly prázdniny, ale byla jsem smutná, protože nám řekli, že umřela naše pani družinářka Olga Jeřábková. Ale ta se umřela sama. To nám neřekli, to mi řekli doma, že se otrávila. Ona totiž se otrávila plynem a vybuchla a vybuchnul i ten dům, kde bydlela, a tak ještě umřeli nějaký cizí lidi. A já nevím proč, protože byla hodná a veselá a já jsem ji měla ráda, protože mě schovala, když jsem kousla Zdenku do ruky, protože jsem s ní nechtěla dělat dvojici na oběd, a ona chtěla a nedala si to vysvětlit, že já nechci. A pak jsem se bála, co mi udělá její maminka, pani Klímová, až si pro ni přijde do družiny a uvidí tu zakousnutou ruku. Pani Klímová je taky učitelka u nás ve škole, ale učí velké děti ruštinu. A Zdena brečela a já jsem seděla v družině radši pod stolem a taky jsem brečela, než mě pani družinářka schovala k sobě.

Jenže Kačenka, tak já říkám totiž mojí mámě, jenže Kačenka taky nevěděla, proč si to ta pani družinářka udělala. Tátovi potom v kuchyni říkala, že ji uštvaly ty svině. To asi myslela Rusové nebo možná komunisti, protože Rusové a komunisti jsou svině, ale nesmí se to říkat. Ale Kačenka s Andreou Kroupovou to stejně pořád říkají, zpívají protirusáckou písničku Už troubějí, už troubějí, na horách je Lenin a Kačenka mi nechce dovolit chodit do jiskříček, protože jiskřičky a pionýři jsou prej malý komunisti. Tak já nevím, z naší třídy tam

chodí celá třída a já bych tam taky chtěla chodit. Já už chodím na němčinu, na kreslení a do baletu, protože jsem tlustá, tak musím cvičit. Ale do jisker bych taky ještě chtěla.

Ze stejnojmenné knihy (2002)

Otázky a úkoly

- Napište svému spolužákovi čtenářskou odezvu/dopis.

Čtenářská odezva vyjadřuje osobní reakci čtenáře na četbu. Zahrnuje dojmy čtenáře z četby, vzpomínky nebo nápady, které četba vyvolala, pocity, otázky apod.

Žáci pracují nejdříve samostatně. Přečtou si ukázkou, poté napíší spolužákovi čtenářskou odezvu nebo dopis. Ve dvojicích si pak své texty navzájem přečtou. Do sešitu si pak zapíší vzájemné postřehy (v čem se shodli, v čem ne apod.).

- Najděte informaci o dramatině daného díla (herci, ocenění).

Bára Hrzánová, cena Thálie

- Vyhledejte na internetu, jak se jmenuje pokračování této knihy.

Oněgin byl Rusák.

6. Molière: Lakomec (VY_32_INOVACE_66)

Harpagon /už ze zahrady je ho slyšet, jak křičí/

Chyťte zloděje!

/Vběhne prostovlasý./

Chyťte zloděje! Chyťte zloděje! Chyťte vraha! Stráž! Pane Bože na nebi! Je po mně! Zabili mě! Podřezali mě! Ukradli mi moje peníze! Kdo to mohl být? Kam se propad? Kde se skrývá? Kam se vrátit, abych ho našel? Kam běžet? Kam neběžet? Není tamhle? Nebo tady? Kdo je to? Stůj! Vrať mi mé peníze, padouchu!

/Popadne sebe samého za ruku./

Fuj, to jsem já. Jsem z toho celý tumpachový: Už nevím, kdo jsem, ani co dělám. Ach, peníze, penízky, vy moji zlatí drahouškové! Vzali mi vás! Jste pryč, a pryč je má opora, má útěcha, má radost! Pro mne je všemu konec!

Ze stejnojmenné knihy (2008)

Otázky a úkoly

- Určete literární druh a žánr, své tvrzení doložte na textu.

Drama, komedie.

- Zařad'te autora do literárněhistorického kontextu.

Klasicismus, Francie, 17. století

- Zasad'te výňatek do kontextu celého díla.

Známa část, kdy hlavní hrdina Harpagon zjišťuje, že byl okraden.

- Charakterizujte postavy (popř. vypravěče) v díle.

Harpagon – Molière na něm ukazuje obraz lichváře, který je pro své peníze ochoten obětovat cokoliv. Citovými vztahy počínaje a vlastní rodinou konče. Ztráta peněz pro něj znamená naprostou tragédii, nenávisť ke všemu živému, nechut' k životu a ztracený smysl života.

Čipera (Šindel, Štika) – Je zcela oddaný svému pánu Kleantovi. S myšlenkou, že svému pánovi pomůže, ukradl Harpagonovi jeho skříňku s penězi.

Kleantes – Harpagonův syn. Zamiloval se do Mariany, i když byla velice chudá. Šílená láska k penězům jeho otce se mu přičí. Je tedy jeho pravým opakem.

Mariana – Chudá dívka, která se stará o svou nemocnou matku. Zamilovala se do Kleanta. Ne pro jeho peníze, ale proto, že je takový, jaký je.

Valér – sluha Harpagona; zamilovaný do jeho dcery Elišky.

Eliška – dcera Harpagona; zamilovaná do Valéra.

Anselm – šlechtic, má si vzít Elišku proti její vůli; otec Valéra a Mariany (jak se na konci hry ukáže).

Jakub - Harpagonův kočí a kuchař, který falešně udá Valéra za krádež Harpagonova pokladu

Frosina - všetečná rádkyně, která svou mazaností pomohla nejdříve Harpagonovi k Marianě a poté i Kleantovi

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Lakomec>

- Vyhledejte na internetu recenzi této hry a na jejím základě uveďte klady a zápory konkrétního divadelního zpracování.

Příklad řešení (nejdůležitější klady a zápory jsou zvýrazněny):

Lakomec u Bezručů je efektní představení

Moliérova komedie Lakomec v nastudování režiséra Zdeňka Duška na scéně ostravského Divadla Petra Bezruče je dokladem vstřícnosti vůči hlavní divácké skupině této ostravské scény, mládeži a studentům.

*Obsahem této vstřícnosti je forma. **Efektní kostýmy** Evy Jiřikovské, **originální hudba** Dana Fikejze se mladým divákům musí líbit. **Horší je to s vyzněním tématu.** Režisér Dušek postavil inscenaci, která se svými znaky blíží spíše ke grotesce než ke komedii charakterů, kterou Moliérova předloha v prvé řadě je.*

*V Duškově pojetí Lakomce převažují vnější znaky. **Divák se směje pohybům, intonacím, gestům**, což je sice v pořádku, ale samotná tato vnější stránka se mnohdy stává obsahem, a skutečný obsah, **zesměšnění a tragika lakomství a lásky k penězům, se dostává na druhou kolej.** Geniálně napsané Moliérovovy postavy jsou zde spíše figurkami, charaktery postav jsou spíše ilustrovány, než vytvořeny herci a uvedeny na scéně do vzájemných konfliktů. I když divák vidí střet mezi synem a otcem, kteří oba jsou posedlí touhou po jedné ženě, i tento konflikt je zobrazen vnějšími prostředky, stylizovaným gestem, stylizovaným mluvním projevem.*

*Režisér Dušek se nechá unášet formou. **Herci sice předvádějí to, co se po nich požaduje, ale i na nich je vidět spíše plnění úkolů než zanícená herecká tvorba.** O tom, jak dalece se režie vzdaluje od tématu, svědčí snad divákem nejvřeleji přijatá scéna: převleky Jana Vápeníka, Harpagonova multisluhy. Záměr je zde dobrý: ukázat Harpagonovo „škrťounství“ na podkladě zobrazení všech prací a funkcí, které musí sluha zastat. Obsah se však vytratí, zůstává jen efektní herecký skeč.*

*Všemu na jevišti dominuje postava Harpagona v podání **Norberta Lichého**. Jeho výkony tradičně patří k tomu nejlepšímu, co lze u Bezručů vidět. I v této inscenaci tomu není jinak. Norbert Lichý na scéně i tvoří: jeho zmínka o městských obvodech Ostravy, vyzkoušená ve stejné souvislosti Tomášem Jirmanem v arénovské slavné inscenaci Radovana Lipuse Průběžná O(s)trava krve, ovšem diváky pobaví více než tragikomika jeho postavy.*

Moliérův Lakomec rozhodně patří na dnešní divadelní jeviště. Patří tam právě z toho důvodu, že peníze jsou v dnešních dobách hybatelem dějin. Patří tam z toho důvodu, aby divadlo samo řeklo, že to není žádná legrace. Sdělit vážné téma skrze komedii, to patří k nejvyššímu umění. Moliérův Lakomec v podání Divadla Petra Bezruče je však spíše jen efektní komediální groteskou než oním komediálními prostředky vyjádřeným vážným varováním před temnou silou peněz.

Autor: Ladislav Vrchovský, Moravskoslezský deník, 4. 12. 2008

http://www.bezruci.cz/hra/lakomec/#5_recenze

7. A. de Saint-Exupery: Malý princ (VY_32_INOVACE_67)

XXI.

Tu se objevila liška.

„Dobrý den,” řekla.

„Dobrý den,” zdvořile odpověděl malý princ. Obrátil se, ale nic neviděl.

„Jsem tady, pod jabloní...” řekl ten hlas.

„Kdo jsi?” zeptal se malý princ. „Jsi moc hezká...”

„Jsem liška,” řekla liška.

„Pojď si se mnou hrát,” navrhl jí malý princ. „Jsem tak smutný...”

„Nemohu si s tebou hrát,” namítla liška. „Nejsem ochočena.”

„Ó, promiň,” řekl malý princ.

Chvilí přemýšlel a pak dodal:

„Co to znamená ochočit?”

„Ty nejsi zdejší,” řekla liška, „co tu hledáš?”

„Hledám lidi,” odvětil malý princ. „Co to znamená ochočit?”

„Lidé,” řekla liška, „mají pušky a loví zvířata. To je hrozně nepříjemné. Pěstují také slepice. Je to jejich jediný zájem. Hledáš slepice?”

„Ne,” řekl malý princ. „Hledám přátele. Co to znamená ochočit?”

„Je to něco, na co se moc zapomíná,” odpověděla liška. „Znamená to vytvořit pouta...”

„Vytvořit pouta?”

„Ovšem,” řekla liška. „Ty jsi zatím pro mne jen malým chlapcem podobným statisícům malých chlapců. Nepotřebuji tě a ty mě také nepotřebuješ. Jsem pro tebe jen liškou podobnou statisícům lišek. Ale když si mě ochočíš, budeme potřebovat jeden druhého. Budeš pro mne jediným na světě a já zase pro tebe jedinou na světě...”

„Začínám chápat,” řekl malý princ. „Znám jednu květinu... myslím, že si mě ochočila...”

Otázky a úkoly

- Určete literární druh a žánr, své tvrzení doložte na textu.
Epika, filosofická pohádka.
- Zařaďte autora do literárněhistorického kontextu.
Meziválečná literatura
- Zasaďte výňatek do kontextu celého díla.
Po přistání Malého Prince na Zemi.
- Charakterizujte postavy (popř. vypravěče) v díle.
Pilot (vypravěč) – ztroskotal na Sahare, chce si s lidmi povídat o důležitých a vážných věcech, ale moc takových nezná.
Malý princ – mladý, čistý, nevinný, roztomilý, nezkažený, citlivý, věrný, milující, křehký, hodný, upřímný, rozumný, má rád západy slunce a svoji květinu, o kterou se stará.
Růže – domýšlivá, marnivá.
Liška – představuje moudrost, nechala se malým princem ochočit, čímž mu ukázala význam a vzácnost přátelství.
<http://maturitni-cetba.eu/antoine-de-saint-exupery-%E2%80%93-maly-princ/>
- Charakterizujte jazyk a výstavbu textu.
Prozaické dílo. Využívá spisovný jazyk a jednoduchá slova, psáno pro děti. Na začátku a konci díla psáno chronologicky, při vzpomínání na jednotlivé planety psáno retrospektivně. V díle využívá básnické prostředky – personifikace (růže mluví), metafory, přirovnání, hyperbola, epiteton, přímá řeč, alegorie. Dále také symboly (liška – chytrost, růže – pýcha).
<http://maturitni-cetba.eu/antoine-de-saint-exupery-%E2%80%93-maly-princ/>
- Najděte na internetu 2 pokusy o pokračování Malého prince a uveďte jejich název a autory.
J. P. Davidts: Návrat malého prince
A. G. Roemmers: Návrat malého prince

8.R. John: Memento (VY_32_INOVACE_68)

Memento je první kniha, která otevřeně hovoří o drogové problematice v předlistopadovém Československu. Tehdejší oficiální veřejné mínění problémy s drogami zastíralo. John v románu poukázal na specifickou českou drogovou scénu. Základem jsou autentické příběhy několika pražských toxikomanů, jejichž osud představují Michal a jeho dívka Eva. Román sugestivně líčí všechna stadia závislosti na droze, marné snahy skoncovat s ní, prostředí léčebny i vězení a nakonec totální morální i fyzický rozklad osobnosti. Kniha měla obrovský úspěch, vyšla několikrát za sebou. I když je drogová problematika dnes veřejně známá, román neztrácí nic ze své aktuálnosti.

Ukázka pochází ze začátku románu. Hlavní hrdina Michal trpí abstinenčními příznaky a ve zcela zuboženém stavu je vezen do nemocnice.

UKÁZKA

To není voda, ale hlína. Zasypali mě? Zbavili se mě? Přece jen to dokázali.

Ale já pořád žiju. Kdyby mě sloupec hlíny netlačil na prsa, mohl bych dýchat.

Nebreč, mami! Já žiju. Zachraňte mě! Dostaňte mě z toho! Někde nalevo v hlíně zašustila myš. Ne myš, krysa. A druhá! Pomoc!

Kouše mě do nohy! Teče mi krev, spousta krve z žíly do stříkačky. Všechno je naopak. Odházejte tu hlínu! Policajti! Protivný zvuk policejní sirény, před kterým není kam uniknout. Pronásledují nás. Určitě. Když jede policejní auto jen tak okolo, zvuk sirény zesiluje a zase slábne. Ale teď! Stále to ohlušující ječení. Jdou po nás!

Ticho!

Nechte mě! Všechno se kolébá. Zdvihá se mi žaludek. Otevřel oči. Uzounký prostor okolo. Otrásající se rakev. Bílá. I ten člověk sedící u mne je bílý. Jen pohublý vizionářský obličej, vykukující z pláště, má nádech do žluta. Upřené oči, jako by mě chtěl uhranout. Na obličej mi drží něco černého, přísátého k puse i k nosu.

Sanitka, pochopil konečně. A dýchací přístroj.

Vůz rychlé zdravotnické pomoci s modrým majákem a spuštěnou sirénou letěl nočním městem.

„Klid, klid... za chvíli tam budem,“ řekl člověk v bílém.

Za chvíli byla ale v Michalově dlouhém polovědomém tápání doba k nepřežití. I s dýchacím přístrojem měl dojem, že se dusí.

Dělejte něco! Jste přece doktor, chtělo se mu křičet. Jako kdyby doktor byl všemocný.

Obličej pevně sevřený gumovou maskou dýchacího přístroje. A přece měl Michal pocit, že musí co chvíli omdlít z nedostatku kyslíku.

Zdravotník sklánějící se nad nosítky si z toho okamžiku zapamatoval jen Michalovy vyděšené oči. A sucho na patře jako pokaždé, když jde o minuty.

Proč se mnou nic nedělá? Proč mi nepomůže? Aspoň nějakou injekci! Nebo na to opravdu nic víc není? přemýšlel Michal. Netušil, že muž se psem konečně našel suterénní byt, z kterého jej nechali zavolat záchrannou službu právě v tu osudnou chvíli, kdy si dispečerka nervózně pohrávala s propisovačkou a v duchu jako už tolikrát opakovala: aspoň deset minut ať nikdo nevolá. Deset minut... První záchranný vůz s lékařem, ze tří, které má při noční službě v Praze k dispozici, musela odeslat do Blanické - únik plynu v bytě, druhý k pobodané manželce notorického alkoholika ve Starostrašnické, třetí k autonehodě v Dejvické ulici. I ostatní rychloprevozové vozy, jezdící ve složení řidič a zdravotník, byly v té chvíli u případů. Končil rušný páteční večer začátku léta. Nezbyvalo než čekat, až některá ze sanitek odveze pacienta do nemocnice. Konečně na dispečerském stole blikl světelný signál. KQZ 134 se vrací na stanoviště. Dispečerka zapnula vysílačku.

„KQZ 134, KQZ 134, pojedete Gorazdova ulice, mladík v těžkém stavu u domu číslo 10.“

V rychloprevozovém voze KQZ 134 doktor nesloužil. Nestojí už za to, aby se ještě o něco pokusil, napadlo Michala. S vytřeštěnýma očima pozoroval muže v bílém. - I sirénu vypnuli.

Nevěděl, že dispečerka, sotva jí na stole blikl signál označující výjezd sanitky k případu, oznámila resuscitačnímu oddělení:

„Vezeme vám mládence v těžkém stavu.“

O jeho životě a smrti se teď rozhodovalo tři kilometry od místa, kterým právě projížděla sanitka. V chodbě, kde sestřičky připravovaly lůžko pro příjem, odkrývaly tabla s nástroji a léky, přikrytá před prachem, zkoušely dýchací přístroj.

Vlastně měl Michal přece jen štěstí. Lůžko na resuscitačním oddělení bylo té noci poslední volné lůžko pro akutní případy ve všech nemocnicích Prahy a Středočeského kraje. Jakési auto zřejmě s opilým řidičem se motalo v křižovatce. Řidič sanitky KQZ 134 prudce přibrzdil a znovu zapnul sirénu, kterou z ohleduplnosti ke spícím Pražanům vypínal na

rovných a přehledných úsecích. Že si nedají pokoj, napadlo Michalova otce, kterého probudila siréna vozu KQZ 134. Vstal a šel zavřít okno do ulice. Na Michala si nevzpomněl. Už se mu dařilo myslet na něj co nejméně. Kéž by se to konečně naučila i žena. Než znovu usnul, přemýšlel, jak ji zas po dlouhé době přimět k milování.

Rozhoupaný svět náhle zmrtvěl. Ticho. Už ani hučení motoru. Zase halucinace, napadlo Michala. Anebo přece jen konec?

Prudké bílé světlo. Takhle to tedy vypadá?

Řidič - kluk nejspíš stejně starý jako Michal - otevřel zadní dveře sanitky a vysunul lůžko s pacientem. Najednou Michal neměl obličej sevřený maskou dýchacího přístroje. Vší silou vdechl svěží vzduch z Petřína. A znovu se zhroutil v křeči na nosítkách.

Ať už to nebolí! Jen ať už to nebolí...

A zas dýchací přístroj. Zářivky nemocnice Michala oslnily. Zavřel oči v rezignovaném odhodlání.

Dobře. Ať je konec. Ať už je konec. Ale aspoň co nejrychleji!

Výtah do patra stoupal pomalu, lhotejně k tomu přání.

Změť světla a lidí v chodbě.

„Svlékněte ho,“ říká někdo.

Přímo tady na chodbě? Čtyři sestry, ošetřovatel... počítá Michal. Několikery ruce ho chytly za rukávy košile, za boty, ponožky, kalhoty...

Všichni v mém věku, uvědomí si. Nebo spíš mladší?

„Jak se vám to stalo, slyšíte? Jak se to stalo?“ Michal úpěnlivě pozoruje obličej doktora. Přísně sevřené rty, šedivě prokvétající vlasy, na tvářích povylézají štětky šedivých vousů.

Ted' zvedl masku dýchacího přístroje, aby Michal mohl odpovědět, ale ten jenom zachrčí.

Ruce některé ze sester rozpínají Michalovi poklopec.

„Napište nám zprávu, kde jste ho našli, co o tom víte,“ otočí se doktor po zdravotníkovi ze sanitky. „Jedl jste nějaké prášky?“ skloní se znovu nad Michala. „Jestli nemůžete mluvit, stačí, když kývnete... Nemusíte se bát.

Zachráníme vás.“

Od čeho, napadne Michala.

Maska znovu sevřela obličej.

„Tlak jde dolů,“ slyší Michal odněkud zdálky doktorův hlas. Hučí mu v uších.

Soustředit se. Už zbytečně nemluvit. Stihnout to co nejdřív, bleskne hlavou doktorovi.

Kdosi Michala nadzvedl, dvě sestry mu stahují kalhoty. Bolest, která na okamžik přebije všechno ostatní. Když Michal přijde k sobě, je od pasu dolů nahý.

„Pane doktore...“ slyší jednu ze sester. Trhne hlavou. Černé vlasy vykukují zpod sesterského čepce.

Olina! Co tady proboha dělá?

Sevřené rty doktora. „Člověče, takhle zřízený nohy jsem ještě neviděl. Vždyť o ně přijdete!“

Tváří v tvář tomuhle by se člověk bál mít děti, prolétne doktorovi hlavou.

Nedívat se na Olinu! Snad mě nepozná, přemýšlí Michal.

Sestry přetahují Michalovi přes hlavu košili.

„A ty ruce!“ upozorňuje Olina. Vpich vedle vpichu po čárách žil.

Zanícené rány. Zrohovatělá kůže. Jizvy. Absces v loketní jamce. O vředech na nohách ani nemluvit.

„Jak se do takhle zrasovaných žil mám dostat s infúzí?“ vrtí hlavou Olina.

Poznala mě. Samozřejmě že mě poznala. Jenže se před těmi ostatními stydí dát to najevo. Hlásit se k té trosce.

Ze stejnojmenné knihy (2008)

Otázky a úkoly

- Ve dvojicích diskutujte o ukázce.

Návodné otázky: Co se mi na ukázce líbí? Co se mi nelíbí? Jak se mi ukázka četla? Zapůsobil na mě jazyk? Jakou větou bych popsal autorův styl? Jaký konflikt nebo problém kniha nastoluje? Zajímá mě, jak příběh dopadne? Proč? V čem spočívá největší účinek ukázky? Co bych rád, aby se na následujících stránkách knihy vyřešilo?

Diskuze probíhá nejdříve mezi žáky (nejlépe ve dvojicích až trojicích). Po ní by si měli žáci udělat poznámky do sešitu. Posléze proběhne diskuze celé třídy. Učitel zde pokládá otázky (viz návodné otázky) a usměrňuje celou diskuzi. V jejím průběhu si žáci sami zapisují zajímavé postřehy, nejdůležitější poznámky jim zdůrazní učitel.

- Na internetu vyhledejte základní informace o pervitinu. Vytvořte si stručný výpis.

Pervitin bývá často uváděn jako česká droga, ale není českým vynálezem. Poprvé se objevila v Japonsku již v roce 1888 a ve druhé světové válce byla využívána pro sebevražedné letce kamikadze a německé stíhače.

Pervitin je syntetická droga, chemická látka – metamfetamin (derivát amfetamin), která způsobuje celkové povzbuzení, odstranění únavy, pocit zlepšené psychické a fyzické výkonnosti, euforie, celkové zrychlení psychických procesů, uvolnění zábran, vymizení komplexů, atd.

Pervitin se aplikuje šňupáním, ale častější způsob je injekční. Dále se dá kouřit (krystalická forma) nebo se tablety (yabba) polykají. Některé druhy pilulek jsou uměle dochucovány.

Krátce po injekční aplikaci dochází k intenzivnímu myšlenkovému trysku. Při šňupání nebo polykání nastává tento pocit až po několika minutách a v daleko menší intenzitě. Dalším možným projevem je neklid, rozšíření zornic, halucinace, podrážděnost, podezřívavost, pocity pronásledování, zvýšení tepové frekvence apod.

Dlouhodobé užívání může vyvolat také křeče, agresivitu, pocit úzkosti, zmatenost, nespavost, paranoia a přeludy (např.pocity lezoucího hmyzu po pokožce). Dalším nebezpečím je onemocnění infekcí u injekčních uživatelů, zejména hepatitidou a HIV. Riziko nakažení virem HIV je velké i z toho důvodu, že pervitin zvyšuje libido a uživatelé poté provozují nevázanější a drsnější sexuální aktivity, které vedou až k odřeninám nebo tržným rankám. U těhotných žen můžou nastat předporodní komplikace, předčasné porody a u novorozenců zvýšená podrážděnost.

<http://fetak.cz/pervitin/drogy>

9. Christiane F.: My děti ze stanice ZOO (VY_32_INOVACE_69)

Jedná se o jedno z nejznámějších děl zabývajících se problematikou drogové závislosti. Autentický příběh se odehrává v 70. letech 20. stol. v tehdejší Západní Berlíně, kam se vypravěčka přestěhovala z menšího města. Příběh je psán v ich-formě. Autorka velmi otevřeně vzpomíná, jak se poprvé ve svých dvanácti letech setkala s hašišem a ve třinácti s heroinem. Zároveň je líčeno i pozadí jejího života - rodinná krize, odmítavý postoj nových spolužáků. Vše přispívá k tomu, že se dívka velmi brzy stává drogově závislou. Ve stanici ZOO (na známém berlínském nádraží) si prostitutci vydělává peníze na drogy. V příběhu vystupují i další postavy s podobným osudem.

Christiane F. se po léčení rozhodla vypsát svůj příběh jako varování před drogovou závislostí. Vyprávění je otevřené, autentické a šokující.

Úryvek zachycuje okamžiky a okolnosti, které přivedly Christiane k drogám.

UKÁZKA

To všechno se stalo v době, kdy jsem začala chodit do Domu středu a poprvé kouřila hašiš. Zůstaly mi jen dvě kočky. Ale ty mě přes den nepotřebovaly. V noci spaly u mě v posteli. Ted', když jsem neměla psa, už jsem taky neměla žádný důvod zůstat doma. Už jsem neměla žádný povinnosti. A procházet se venku sama bez psa mě taky nebavilo. Čekala jsem jen, až bude pět a otevrou klub v Domě středu. Někdy jsem se s Kessi a ostatními z party scházela už odpoledne.

Kouřila jsem každý večer. Ty z party, který měli peníze, dávali fet nám ostatním. Už jsem proti hašiši nic neměla. Kouřili jsme docela veřejně, vůbec jsme se s tím nemuseli v Domě středu schovávat. Církevní sociální pracovníci, který měli v klubu dohled, nám někdy domlouvali, abysme toho radši nechali. Většina z nich ale vždycky dodávala, že už taky kouřili. Byli z univerzit, ze studentského hnutí a tam byl hašiš úplně běžnej. Vždycky nám jen říkali, abysme to nepřeháněli, že to nesmíme používat jako prostředek k úniku, jak říkali, a tak podobně. Hlavně nás varovali, abysme později nepřešli na něco silnějšího.

Šlo nám to jedním uchem tam a druhým ven. Co vlastně měli co kecat, když sami kouřili. Jeden z nás jednomu takovému řekl: „Vy si snad myslíte, že když fetujete študáci, tak

je to OK. Ty maj na to hlavu. Ale když fetujou učni nebo dělníci, tak je to nebezpečný. Takový argumenty si nechte.“ Nevěděl, co mu má na to říct. A měl pěkně špatný svědomí.

Když jsem neměla fet, tak jsem aspoň pila pivo nebo víno. Začala jsem s tím hned, jak jsem přišla ze školy, anebo už taky dopoledne, když jsem byla za školou. Pořád jsem byla trochu pod párou. Zvykla jsem si bejt na tripu. Pomáhalo mi to zapomenout na všechno to svinstvo ve škole a doma. Škola mě už vůbec nevzrušovala. Rychle jsem klesla z dvojek na čtyřky a pětky.

Taky vzhledem jsem se úplně změnila. Hrozně jsem zhubla, už jsem skoro nejedla. Všechny kalhoty mi byly velký. Obličej se mi propadnul. Často jsem teď stála před zrcadlem. Líbilo se mi, jak jsem se změnila. Čím dál víc jsem se podobala ostatním z party. Konečně jsem se zbavila té své nevinný dětský tvářičky.

Ze stejnojmenné knihy (2005)

Otázky a úkoly

- Ve dvojicích diskutujte o ukázce.

Návodné otázky: Co se mi na ukázce líbí? Co se mi nelíbí? Jak se mi ukázka četla? Zapůsobil na mě jazyk? Jakou větou bych popsal autorův styl? Jaký konflikt nebo problém kniha nastoluje? Zajímá mě, jak příběh dopadne? Proč? V čem spočívá největší účinek ukázky? Co bych rád, aby se na následujících stránkách knihy vyřešilo?

Diskuze probíhá nejdříve mezi žáky (nejlépe ve dvojicích až trojicích). Po ní by si měli žáci udělat poznámky do sešitu. Posléze proběhne diskuze celé třídy. Učitel zde pokládá otázky (viz návodné otázky) a usměrňuje celou diskuzi. V jejím průběhu si žáci sami zapisují zajímavé postřehy, nejdůležitější poznámky jim zdůrazní učitel.

- Na internetových mapách vyhledejte stanici ZOO (známé berlínské nádraží). Např. na <http://maps.google.com/> vyhledáme Bahnhof Zoologischer Garten

10. A. Jirásek: Staré pověsti české (VY_32_INOVACE_70)

Každý stál nehnutě, boje se, aby ani šlápnutím nerušil, a hleděl na mladou kněžnu, stojící v jejich čele. Líce se jí zjasnilo ve svatém, náhlém nadšení, kterým i zraky jí vzplály. Posvátný strach zavanul družinou a dotkl se srdce všech.

Libuše u vytržení, jako by manžela, družiny nebylo, vztáhla ruce k modravým stráním za řekou, a hledíc na les táhlého vrchu, mluvila prorockým duchem:

„Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se bude dotýkat. Tam v lese je místo, třicet honů odtud zdáli, Vltava řeka je obíhá. To na půlnoc ohražuje potok Brusnice hlubokým ouvalem, na polední pak straně skalnatá hora vedle lesa Strahova. Tam když přijdete, najdete člověka prostřed lesa, an tesá práh domu. I nazvete hrad, jež vystavíte, Prahou. A jakož knížata, vojvodové proti prahu klanějí hlavu, tak budou se klaněti i proti městu mému. Budeť mu čest a chvála a bude slovatno světu.“

Umlkla. Byla by více mluvila; náhle však pohasl žár nadšení, neb věští duch od ní odstoupil.

Ze stejnojmenné knihy (2003)

Otázky a úkoly

- Určete literární druh a žánr, své tvrzení doložte na textu.
Epika, pověst
- Zařaďte autora do literárněhistorického kontextu.
Představitel českého realismu. Přelom 19. a 20. století. Autor mnoha historických románů.
- Vyhledejte další 3 díla autora.
F. L. Věk, Filosofská historie, Lucerna
- Zasad'te výňatek do kontextu celého díla.
Z pověstí O Libuši. Ukázka dobře charakterizuje dílo, jedná se totiž o soubor pověstí, které se vztahují k českému státu, jeho vzniku, vypráví o panovnících a slavných hrdinech. Pověsti jsou založeny na lidové slovesnosti, podloženy historickými fakty.
- Najděte, jaké další pověsti dílo obsahuje (minimálně deset).
O Čechovi, O Krokovi a jeho dcerách, O Bivojovi, O Přemyslovi, Libuščina proroctví, Dívčí válka, O Křesomyslu a Horymírovi, O králi Svatoplukovi, O Daliborovi, O Jánošíkovi

- Charakterizujte jazyk a výstavbu textu.
Výstavba textu: chronologická;
jazyk: pro dnešního čtenáře zastaralý, knižní; spisovný; archaismy,
- Najděte na internetu informace o českém filmu, který byl tímto dílem inspirován.
Film Staré pověsti české – 1952, animovaný loutkový film, režie Jiří Trnka
- Najděte na internetu informace o americkém filmu, který byl tímto dílem inspirován.
Kněžna Libuše (The Pagan Queen) – 2009, režie C. Werner

11. R. Fulghum: Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce (VY_32_INOVACE_71)

Fulghumova díla jsou tvořena drobnými příběhy, které vedou k zamyšlení nad postojem k životu, nad životními hodnotami a mezilidskými vztahy. Příběhy jsou prosté a čtenářsky přístupné, proto se těší velké oblibě.

Kniha Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce je souborem úvah a postřehů, které se týkají naší doby. Autor se zamýšlí nad zcela banálními, všednodenními situacemi, ale dokáže je vylíčit jako neobvyklá setkání se zajímavými lidmi. Umí si všimnout maličkostí a učí čtenáře těšit se z nich.

Původní vydání Fulghum upravil, několik příběhů odstranil, jiné naopak přidal.

Autor se zamýšlí nad tím, jak se proměňuje jeho osobní přesvědčení a pohled na svět. Vyjmenovává, co vše mu dala „pouhá“ mateřská škola a jak je to důležité pro jeho další život.

UKÁZKA

PO MNOHO LET jsem se vždycky na jaře rozhodl, že sepišu svá osobní přesvědčení - takové krédo. Když jsem byl mladší, zabíral můj seznam několik stránek; snažil jsem se nic nevynechat, zabrousil jsem do všeho. Připomínalo to soudní spis, jako kdyby slova mohla vyřešit všechny rozpory smyslu bytí.

V posledních letech je krédo stále kratší - někdy je cynické, někdy komické, jindy laskavé, ale pořád na něm pracuju. Nedávno jsem si předsevzal, že krédo zjednoduším, aby se mi vešlo na jednu stránku. Plně si uvědomuju, jak je tohle předsevzetí naivně idealistické.

Že bych měl být stručnější, mě napadlo u benzinové pumpy. Naplnil jsem nádrž svého starouška superskvělou vysokooktanovou šťávou. Moje rachotina si s tím nevěděla rady a běžel jí z toho mráz po zádech - na každé křižovatce prskala a při jízdě z kopce se ozývalo řihání. Chápal jsem to. Mému mozku a méj duši se občas stane něco podobného. Přesycení informacemi a po zádech mi pak běhá existenciální mráz - prskám na každé křižovatce života, kde se musím nějak rozhodnout, a buď toho vím příliš, nebo naopak málo. Zmapovaný život není žádná legrace.

Tehdy jsem pochopil, že už znám většinu z toho, co je ke smysluplnému životu zapotřebí - a že to není až tak obtížné. *Všechno to znám*. A znám to už velice dlouho. Žít podle toho - to už je něco jiného, že? Tohle je tedy moje krédo:

VŠECHNO, CO OPRAVDU POTŘEBUJU ZNÁT o tom, jak žít, co dělat a jak vůbec být, jsem se naučil v mateřské školce. Moudrost mě nečekala na vrcholu hory zvané postgraduál, ale na pískovišti v nedělní škole. Tohle jsem se tam naučil:

O všechno se rozděľ.

Hraj fěr.

Nikoho nebij.

Vracej věci tam, kde jsi je našel.

Uklízej po sobě.

Neber si nic, co ti nepatří.

Když někomu ublížíš, řekni promiň.

Před jídlem si umyj ruce.

Splachuj.

Teplé koláčky a studené mléko ti udělají dobře.

Žij vyrovnaně - trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli a zpívej a tancuj a hraj si a pracuj.

Každý den odpoledne si zdřímni.

Když vyrazíš do světa, dávej pozor na auta, chytň někoho za ruku a drž se s ostatními pohromadě.

Nepřestávej žasnout. Vzpomeň si na semínko v plastickém kelímku - kořínky mří dolů a rostlinka stoupá vzhůru a nikdo vlastně neví jak a proč, ale my všichni jsme takoví. Zlaté rybičky, křecci a bílé myšky a dokonce i to semínko v kelímku - všichni umřou. My také.

A nikdy nezapomeň na dětské obrázkové knížky a první slovo, které ses naučil - největší slovo ze všech -

DÍVEJ SE.

Všechno, co potřebujete znát, tam někde je. Slušnost, láska a základy hygieny. Ekologie, politika, rovnost a rozumný život.

Vyberte si kterékoliv z těch pravidel a řekněte to složitými dospělými výrazy a vztáhněte si na to svůj život v rodině nebo práci, na svou vládu nebo svůj svět a uvidíte, že to platí, je to jasné a sedí to. A představte si, oč lepší by byl svět, kdybychom si všichni - na celém světě - každý den ve tři odpoledne dali koláček a mléko a pak si lehli a zdřímli si

s polštářkem pod hlavou. Nebo kdyby základní politikou všech vlád bylo vždycky vracet věci nazpátek a uklízet po sobě.

A stále ještě platí - bez ohledu na to, kolik vám je let –, že když vyrazíte do světa, nejlepší je chytit někoho za ruku a držet se pohromadě.

Ze stejnojmenné knihy (2007)

Otázky a úkoly

- Charakterizujte životní hodnoty, které autor zastává.
„Slušnost, láska a základy hygieny. Ekologie, politika, rovnost a rozumný život.“ Dále láska, přátelství, humor.
- Napište čtenářskou odezvu.
- Na internetu vyhledejte další 3 díla autora.
Už hořela, když jsem si do ní lehal; Co jsem to proboha udělal?; Třetí přání;

12. K. Legátová: Želary (VY_32_INOVACE_72)

Děj vzájemně propojeného povídkového cyklu se odehrává v době mezi válkami, v zapadlé beskydské vsi Želary. Autorka sleduje tragické osudy, pokřivené často velkou bídou a nemožností z uzavřeného světa uniknout.

Filmové zpracování

Anna _____ ztvárnila jednu z hlavních rolí ve filmovém zpracování příběhu Jozova Hanule, jedné z povídek Květy Legátové. Autorka se zde dotýká řady lidských osudů ovlivněných běsem druhé světové války. Film Želary natočil v roce _____ režisér _____.

UKÁZKA

Ukázka přibližuje jednu z dětských obyvatelek vesnice - Helenku Bojarovou. I přes velmi problematické rodinné zázemí udivuje dívka svým vrozeným talentem pana učitele i faráře.

Ráno o půl osmé otvíral učitel školu a na schodku seděla osaměle Helenka Bojarová.

„Dobrý den,“ pozdravila, a než tomu mohl zabránit, mrskla sebou dovnitř. Měla čistou zástěrku, vlasy sčesány do dvou tuhých rulíčků, vyhlížela svátečně a pyšně. Se samozřejmostí, nad níž zkoprněl, si sedla do první lavice, hned pod katedru.

Ze slaměného košíku si vybalila tabulku a dva úlomky křídý, taky svačinu, zabalenou v bílém plátně, a kapesník.

Uvažoval, jak na ni. Cítil, že toto děcko se nedá jen tak vypudit. Před dvěma týdny jí bylo pět let, má zaděláno na šestý, to podle jejího mínění bohatě stačí, aby tu měla nárok na své místo. Než něco vymyslí, uviděl, jak se hlásí. V prázdné třídě to bylo komické.

„Co chceš?“

Stoupla si pod obrázek, který znázorňoval různé rasy psů, a ukázala na největšího.

„Co je to?“ „Pes.“

„Má soudek,“ namítla.

Rozhovořil se o alpských bernardýnech. Ve čtvrt hodině z něho vymáčkla, co věděl o velehorách a zimní turistice. Pak s ní šel do kabinetu a ukázal jí bustu Komenského. Sáhla si na ni, ale dala najevo, že se jí to hnusí.

Byl utrmácen, když zahajoval vyučování. V průběhu dopoledne se několikrát pozastavil nad drobnou tvář zrudlou napětím. Nikdo z ostatních ho tak bedlivě nesledoval. Nerad se přiznával, že ho to trémuje.

Děcko mu viselo na rtech, mumlalo si odpovědi na jeho otázky a vytrvale (marně) se hlásilo.

Hlásila se i o přestávce. „Co chceš?“

Zeptala se, jestli smí něco napsat na tabuli. Unaveně přikývl. K všeobecnému ohromení napsala krasopisně SLON. Pak přednesla čtyřverší, které právě probíral s třetím postupným ročníkem, a vyjmenovala bez chyby světadíly. Chtěla ještě zazpívat píseň *Přijde jaro přijde*, ale to jí už nedovolil.

Předepsal jí na tabulku kolečko a smyčku - zaměstnal ji tak na dvacet minut. Do večera zvládla tři písmenka.

Den za dnem vycházelo najevo, jaký duch sídlí v tom ubohém těle. Počítala z hlavy, když si mnozí ještě vypomáhali prsty, znala z paměti všechno, co četli. Jako by dělala naráz všechny postupné ročníky.

Dostávala mimořádné úkoly a vypracovala je vždycky s nesmírnou svědomitostí. Jejím sešity se pyšnil před inspekcí.

Sama na svoje vlohy nebyla pyšná. Byla přesvědčena, že by ostatní dokázali totéž, kdyby to nebyli lenoši.

Učitel se po mnoha letech začal zas na vyučování připravovat a navíc se stal častým hostem v knihovně v Šádově Huti.

Nezbylo mu nic jiného než zavolat Halákovou a vědyctivé děcko dodatečně zapsat. K tomu kroku ho přinutil kněz. Zdeněk Tkáč žasl, jakou bojovnost vyvinul ten pasivní člověk.

O Vánocích uměla Helenka plyně číst a začala si půjčovat knihy ze školní knihovny. Neusmolila je jako ostatní. Jediná ze všech si myla ruce ve školním umývadle.

Nejvíce si oblíbila biblickou dějepravu.

Pootevřeným oknem padaly do třídy mdlé vůně, dětské myšlenky se rozběhly, jen ona se mračila soustředěným zájmem, v ní míval kněz trvale nadšeného posluchače.

Zázrak a zjevení voněly kolem jako otava z pokosených luk. Kněze si Bojarovo děcko získalo od prvního dne.

Nabídla se, že zazpívá *Pater noster*, a aniž čekala na svolení, hned se do toho dala. Latínu šmodrchala, to však nebylo nic proti jejímu výkonu na poli muzickém.

Želarský farář, jenž měl absolutní sluch, neslyšel v životě *Otčenáš* v podobném provedení a jen sebeovládání, dovedené k dokonalosti dlouholetou drezurou, změnilo záchvat

smíchu v krátkou křeč. Rukou, která se trochu chvěla, pohladil Helenčiny kudrny a zamumlal pochvalu.

Zvedla k němu své hluboké, temné oči. „Umím celou mši,“ oznámila.

Zpotil se úsilím odsunout děsivý zážitek na pozdější dobu, což pro netrpělivou Helenku znamenalo pozvání na faru téhož dne po vyučování.

Dostavila se v nové zástěrce, pečlivě upravená, s tabulkou a křídou v košíku.

Bez okolků ho požádala, aby ji učil latinsky.

Přesvědčil ji - zjevně zklamanou -, že latina se nezpívá, to že je výsadou kostela a kněze.

Uťal tím obludně naráz všech devět hlav.

Netrvalo dlouho a svou přímočarou, zavlou žákyni nejen zbožňoval, ale i ctil.

Ne pro její pronikavou inteligenci. Skláněl se před její fantazií, již ovládala i spolužáky.

Uvěřili jí například, že hvězdy jsou dírky do nebe, kterými Bůh naznačuje světu, jaký jas ho obklopuje. Kdyby se černota noci protrhla, a k tomu podle Helenčina proroctví vzhledem k lidským hříchům brzy dojde, všichni by oslepli.

Přesvědčil se, že vize Bojarova děcka zastrašují uličníky víc než líčení pekelných hrůz misionáři o želarských poutích.

Vysvětlil jí, co to je sluneční soustava. Přijala to s klidným pochopením, aniž to nějak zasáhlo její předchozí představy, neboť ty nesouvisely se skutečností, ty byly z jiného světa.

Obojí bylo pravdivé - a nebyl mezi tím žádný rozpor.

Ze stejnojmenné knihy (2001)

Otázky a úkoly

- S pomocí internetu doplňte informace v úvodu.

Anna Geislerová ztvárnila jednu z hlavních rolí ve filmovém zpracování příběhu Jozova Hanule, jedné z povídek Květy Legátové. Autorka se zde dotýká řady lidských osudů ovlivněných během druhé světové války. Film Želary natočil v roce 2003 režisér Ondřej Trojan.

- Napište stručnou vnitřní charakteristiku Helenky.

Helenka je velmi zvědavá děvče, které je vedeno svou nevědomou zvědavostí. Helenka pochází zřejmě z prostředí chudého na podněty, rodina ji k cílevědomému vzdělání

jistě nevede. Její vlastní zvědavost způsobí i to, že se kněz učitel opět snaží ve svých hodinách žáky (a především Helenku) zaujmout. Znovu hledá nové, zajímavé informace a vymýšlí nové, zajímavé úkoly.

Helenka je nejen velmi inteligentní a schopná se vše rychle naučit, má také bohatou fantazii a vynikající paměť.

Je obdařena také nádherným hlasem a její zpěv zapůsobí na kněze tak, že ji dokonce začne zbožňovat.

- Uveďte žánr díla.

soubor povídek

- Zařadte autorku do literárněhistorického kontextu.

90. léta 20. století, současná česká literatura

- Jakou pozici zaujímá dílo v autorčině tvorbě?

výsadní, získala za něj státní cenu za literaturu v roce 2002

- Charakterizujte jazyk ukázky

Dílo je psáno spisovnou češtinou. Jazyk je bohatý. V přímé řeči nacházíme nářečí.

13. D. Alighieri: Božská komedie

(VY_32_INOVACE_73)

Překlad Vladimíra Mikeše

5. zpěv

*U vchodu do druhého kruhu stojí
Minos, soudí duše a určuje trest.
Kruhem vane vichřice a unáší ty, kdo
zhřešili smyslností. Dante hovoří
s Franceskou di Rimini a jejím
švagrem Paolem Malatestou. Dante
z lítosti omdlí.*

Druhý kruh

Z prvního kruhu dolů do druhého
sestoupil jsem, je tady méně místa,
trýzně však tolik, až vyřáží skřek.
**Tam vyceněný Minos u vchodu se
chystá**
vyšetřit viny, hrůza čiší z něho,
svinutím chvostu vyřkne rozsudek.
Sotvaže hříšná duše předstoupí,
tu jako by se před ním celá
svlékla,
nejmenší viny a on o všech ví
i o jaké si místo jimi řekla,
a zavine oháňku tolikrát,
kolik se jí má dostat kruhů pekla.
**Pořád tam před ním stojí dlouhý
řad:**
**každá jde na soud, promluví i ona
a pak ji čeká ortel, propast, pád.**
„Ó ty, kam jdeš, tady je bolest
doma,“
Minos mi řekl, když mě uviděl,
přerušiv soud, jež vykonával
zrovna,
„čemu to věříš, že až sem jsi šel,
neměl by ses dát klamat šířkou
vchodu!“
„Mlč!“ řekl průvodce. „Jde, kam jít
měl,
a ty ho nech, ať splní výrok soudu
z vůle tamtěch, pro něž moci je chtít.
Tobě nepatří ptát se po původu.“
Tu začalo cos bolestného znít,
vzlykot a pláč nám peklo ve tvář

Překlad Otto Františka Bablera

5. zpěv

Z prvního kruhu tak jsem sešel dolů
do druhého, jenž menší prostor svírá,
však je v něm více strádání a bolu.
Tam Minos zuby ceně hrozně zírá:
při vstupu každého sám zkoumá
viny
a soudí, jak by chvost byl trestu
míra.
Když totiž duše bědná pro své činy
sem přijde, vyzpovídá se mu zcela,
a on, jenž hříchy zná jak nikdo
jiný,
ví hned, kam v pekle dostat by se
měla:
o kolik stupňů níž jí místo sluší,
tolikrát stočí ohon kolem těla.
U něho stále stojí mnoho duší,
jež vyslechnuvše ortel, do propasti
pak sestupují dolů v kruhy užší.
„Ó ty, jenž vcházíš do míst muk
a strastí,“
křik spustil Minos, když mne spatřil
z dále,
a chvíli přestal míru trestu klásti,
„jen ať tě šířka vchodu neošálí
rozvaž si cestu, než se vydáš na ni!“
„Proč bouříš tak?“ řekl Vůdce na
křik stálý,
„Nic v cestě určené mu nezabrání.
Tak chtějí tomu tam, kde vše se
zmůže,
cokoli chtějí. Neptej se už ani!“
Ty bolné zvuky, jak když úž a úže

vmetlo,
 až projel mnou křik hrůzy jako břit.
**Jsem na místech, kde oněmělo
 světlo,
 kde ječí vzduch jak moře při
 bouře,
 když povětrí je pošlehává metlou.
 Ustavičná pekelná vichřice
 strhává duše, cloumá jimi, hází,
 jedny o druhé tře ty hříšnice.
 Když dovleče je před zející srázy,
 pláč spustí, nárek, skřeky, chtějí
 pryč,
 Bohu klnou nenávisnými vzkazy.
 Takhle dopadá trestající bič
 na ty, jež chlipnost chytla na
 mámidla,
 až soudnost zdolal jim tělesný
 chtíč.**

A jako špačky unášejí křídla
 v mrazivém čase v houfy sražené,
 hejna zlých duší, houstnoucí a zřídla,
 ten dech hned vzhůru, dolů zažene;
 a že by trýzně aspoň polevily,
 naděje není nikde, pro ně ne.
 Jak jeřábi, když svoje nářky kvílí
 a na obloze tvoří dlouhý pruh,
 tak rozkvílené stíny zavířily
 tím vichřením a nárek drásal sluch.
 Řekl jsem: „Mistře, čemu tihle
 vděčí,
 že je tak přísně trestá černý vzduch?“
 „Zajímají tě? Jedna všecky předčí,“
 odpověděl, „proto je musí vést.
 Byla královnou kmenů mnoha řečí.
 V životě si tak zvykla na neřest,
 že smilstvo v zákon vtělila, když
 sama
 už musela takovou hanbu nést.
 Toť Semiramis, choť Nina, tím
 známá,
 že po něm vládla, či spíš smilnila
 v krajích, jež potom přišly pod
 Sultána.
 A ta druhá se z lásky zabila,
 slib Sicheovi porušila brzy.
 Pak Kleopatra jde, ta vyžila,
 a Helena, z níž poslo tolik hrůzy,
 veliký Achilles, a bil se den co den
 do posledního dechu s láskou. Hle a

hrdlo se stahuje, mi k sluchu zněly
 tak naléhavě, jak jen nárek může.
**V těch místech den i světlo
 oněměly,
 však vzduch jak moře v děsné
 bouři ječí,
 jak vichry protivné by sraz tu
 měly.
 Smršť pekelná, jež vztekem
 všechno předčí,
 ty duchy unáší a do muk vhání,
 že bolem svíjejí se jako v křeči.
 A když jsou takto nad sráz v zkázu
 štvání,
 pláč jejich, křik a lkání znějí
 strašně,
 i proti Bohu rouhání a lkání.
 I zvěděl jsem, že ti, kdo
 prostopášně
 hřešili tělem, pykat musí tady,
 ti, u nichž rozum překonaly vášně.**

A jako špačci, když se začnou
 chlady,
 se slétají a v hejně táhnou spolu,
 tak také těchto bědných duchů řady
 se ve větru hned nahoru, hned dolů
 zmítají vědouce, že nedosáhnou
 úlevy ani ulehčení v bolu.
 Jak jeřáby, když zpívající táhnou
 a dlouhou čmouhu po obloze tvoří,
 tak stíny viděl jsem už chvíli
 drahnou,
 jež temná smršť do hrozných vírů
 noří,
 a řek' jsem: „Mistře, kdo jsou ti
 v tom davu,
 ti duchové, jež černý vzduch tak
 moří?“
 „Ta první, o níž přeješ si mít
 zprávu,“
 mi odpověděl, „panovnicí byla,
 již mnohé kmeny měly za svou
 hlavu.

Ta v zhýralosti neřestné tak žila,
 že zastřít chtějíc vlastní hanbu svoji,
 zákonem všechno smilstvo povolila.
 Toť Semiramis, o níž psáno stojí,
 že zdělila trůn svého chotě Nina
 v zemích, jichž nyní sultán dobyl
 v boji.

druzí,
 Paris a Tristan, těch stínů a jmen,
 a všechno z lásky, všechno nedožito,
 na stero reků dávných dob a žen
 láska vyvrhla.“ A když řekl mi to
 můj učitel a prstem ukázal,
 byl jsem až zmaten, přišlo mi jich
 líto.
 Řekl jsem: „Já bych, básníku, si přál
 promluvit s těmi dvěma, co jdou
 spolu,
 jako by jimi vítr povíval.“
 „Počkej,“ řekl, „až popoletí dolů,
 a popros je a ptej se cokoli
 jménem té lásky, v níž jsou párem
 stvolů.“
 A tak když blíž tím větrem připluli,
 řekl jsem: „Pojďte, duše
 zarmoucené,
 promluvit s námi, když On dovolí!“
 Jak holubice, když je touha
 žene na rozpřažených křídlech
 povětřím,
 spěchají k hnízdu, vůlí nadnášené,
 tak vzduchem, který připomínal
 dým,
 k nám z Didónina houfu zamířily,
 sotva můj vroucí výkřik doleh k nim.
 „Ó shovívavý tvore, jak jsi milý,
 že krvavou tmou jdeš za námi sem,
 třebaže svět jsme krví potřísnili.
 Kdyby král světů byl nám nakloněn,
 my první bychom byly prosebníci
 za mír tvé duše zjhlé soucitem.
 Mluvte, co chcete, i my chceme říci,
 nač zeptáte se, vítr přestal dout,
 hle, jako když se slehne po vichřici.
 Na pobřeží leží můj rodný kout,
 kde Pád klesá s přítoky do údolí,
 aby mohl v svém moři spočinout.
 Láska, pod níž se křehké srdce drolí,
 zde toho strhla krásou bytosti,
 již zmocnil se, že ještě dnes to bolí.
Což milující lásku odpustí?
I on svou láskou milovat mě nutí,
lásky se hned tak člověk nezprostí.
Láska nás dovedla k společné
smrti,
do Kainy za to má přijít náš
vrah.“

Tu druhou usmrtila láska jiná,
 když rušila slib Sicheovi daný,
 třetí je Kleopatra, chtíči vinná.“
 I Helenu zřím, pro niž vyvolány
 tak bědné doby, Achilla, jenž stále
 bojoval pro lásku, až zhynul z rány.
 Zde Paris, Tristan... Na tisíce dále
 stínů mi ukázal i vyjmenoval,
 z nichž každý život skončil v lásky
 žale.
 Tu při těch vzpomínkách, jež mistr
 choval
 na reky dávných dob a krásné ženy,
 smutek a soucit jakýsi mě ovál,
 a řek' jsem: „Rád bych, pěvče
 vyvolený,
 poznal ty stíny dva, jež, prosty tíže,
 jdou spolu jako větrem unášeny!“
 A on: „Jen posečkej, až budou blíže:
 ochotně odpovědi na cokoli,
 když oslovíš je láskou, jež je víze.“
 A když je vítr snes' k nám do okolí,
 já pravil jim: „Nám, duše
 zarmoucené,
 povězte o sobě, když jiný svolí.“
 Jak holubi, jež roztoužení žene,
 že k hnízdu svému, ač jim víchr
 brání,
 slétají na peruti rozpřažené,
 tak od davu, v němž Dido byla paní,
 se odtrhli a hned k nám přiletěli,
 tak mocně volalo je moje přání.
 „Ó tvore soucitný a v dobru bdělý,
 jenž tmou jsi přišel na svém
 putování
 k nám, kteří svět jsme krví
 pokrápěli,
 Pán světů kdyby slyšel naše lkání,
 my pokoj bychom vyprosili tobě,
 že s naší bídou cítíš slitování.
 Když slyšet chceš nás porozprávět
 sobě,
 my zůstanem, což jindy lze jen stěží,
 neb víchr právě ustal ve své zlobě.
 Má rodná země leží na pobřeží,
 k němuž si řeka Pád svou cestu volí
 hledajíc klid i s vodou, jež v ní běží.
Láska, jež plachá srdce rychle
školí,
v mém druhu prudce vzplanula

Ta slova zněla jako zajíknutí.
 Z těch duší v trýzni mne obešel
 strach,
 sklonil jsem zrak a hleděl k zemi, až
 mne
 oslovil básník: „Na co myslíš?“
 „Ach!“ řekl jsem potom, „to je přece
 strašné,
 že k tomu kroku dohnala ty dva
 myšlenka na slast, že zemřeli z
 vášně!“
 A nato jsem k nim promluvil i já:
**„Nechtěl bych, Francesco, být na
 tvém místě,
 tvá trýzeň mne až k slzám dojíhá.“**
 Řekni: jak láska, když nic není jisté
 a jen se vzdychá, může dovésti
 k výtrysku touhy, o níž mlčeli jste?“
 Řekla mi: „Není větší bolesti
 než vzpomínat na šťastné okamžiky,
 když je ti hořko; tvůj mistr to ví.
 Když tolik toužíš vědět, jak či díky
 čemu v nás láska zakořenila,
 povím ti to, a odpusť mi ty vzlyky.
 Jak Lancelota láska zranila,
 to jsme si četli, jakou ranou stihla,
 nebylo proč se bát být sami dva.
 A nejednou nám četba očí zdvihla
 a sinalost rozlila po tvářích;
 na jednom místě nám však duše
 zjihla.
 Milenec, četli jsme, žádoucí smích
 prý políbil, a tu on jako v snění,
 on, jež teď se mnou navždy svázal
 hřích,
 mne na ústa políbil v rozechvění.
 Kuplířská kniha, kuplíř, kdo ji psal:
 a tak toho dne skončilo to čtení.“
 Tak mluvil jeden duch a druhý stkal.
 A mně se jich tak hrozně seželelo,
 až v mrákotách jako bych umíral.
 A padl jsem, jak padá mrtvé tělo.

**k mé kráse,
 jež tak mi vzata, že to dosud bolí;
 láska, jež láskou jenom ztížit dá se,
 s ním spoutala mne touhou mocné
 síly,
 která, jak vidíš, nezaniká v čase;
 láska nás vedla k smrti v téže
 chvíli –
 však Kaina čeká na našeho
 vraha!“**
 Těmito slovy ke mně promluvili.
 Uslyšev o žalu, jenž vzešel z blaha,
 já hlavu klonil, slzy tajil v oku,
 až zeptal se mne Básník: „Co tě
 zmáhá?“
 „O běda,“ řekl jsem druhu po svém
 boku,
 „jak vroucí stesk, jak sladké
 rozhodnutí
 je přivedlo k tak bolestnému kroku!“
 Pak pravil jsem jim zase v žalném
 hnutí:
**„Francesco, tvoje velké utrpení
 mne k smutku dojíhá a k slzám
 nutí!“**
 Však pověz mi: v čas milostného
 chvění
 jak v lásce počínali jste si spolu
 a jak jste poznali své roztoužení?“
 Tu ona na to: „Není větších bolů,
 než v době bídy vzpomínati blaha –
 to zná tvůj Mistr, v němž jsi měl
 svou školu.
 Však chceš-li vědět, kam až kořen
 sahá
 té naší lásky, pro niž jsme ti milí,
 promluvím řečí, jež jen pro pláč
 váhá.
 My jednou čtli pro pouhou
 kratochvíli
 o Lancelottu, jak ho láska jala.
 Sami a bez úmyslů zlých jsme byli.
 Ta četba chvílemi nám vzhlednout
 dala,
 chvílemi zas nám při ní bledla líce –
 na jednom místě však nám rozum
 vzala:
 Když četli jsme, jak úsměv
 milostnice
 s úst sladkých slíbal ve vášnivém

chvění,
 on, jenž se ode mne teď nehne více,
 rty políbil mi v němém rozechvění.
 Kniha i básník byli Galeotto.
 A toho dne už nechali jsme čtení...“
 Zatím co jeden duch mi říkal toto,
 druhý tak zabědoval, s ním se nesa,
 že bych byl umřel ze soucitu pro to.
 I klesl jsem, jak mrtvé tělo klesá.

Z Dante Alighieri. Peklo (2007; přeložil V. Mikeš)
Z Dante Alighieri. Božská komedie (1952; přeložil O. F. Babler)

Otázky a úkoly

- Máte možnost srovnání dvou překladů téhož díla, posuďte je. Který na vás působí moderněji? V čem spatřujete pozitiva jednoho či druhého překladu?

Moderněji působí překlad V. Mikeše. Jazyk, který volí je modernější (z prvního X z prvního). To je také pozitivum jeho překladu. Pozitivum druhého překladu je tom, že používá rým.

- Najděte v textu místa, v nichž se dozvíme:
 - o způsobu, jakým se pronáší rozsudky;
 - o historii lásky Francesci di Rimini;
 - o místě, kde se trestá chlípnost;
 - o básníkově vztahu k Francesce di Rimini.

V textu tučně zvýrazněno.

- Proč básník v závěru zpěvu omdlévá?

Tak silně na něj zapůsobí to, co vidí (Peklo, utrpení, trest) a co vyslechl (příběh Francesci).

- S pomocí internetu najděte a uveďte alespoň tři díla (výtvarná, literární, filmová apod.), která byla Božskou komedií inspirována.

Rodin – plastika Brána pekel

operační systém Inferno (vytváří společnost Vita Nuova) – názvy pocházejí z Božské komedie

W. A. Bouguereau - Dante a Vergilius v Pekle

14. M. de Cervantes Y Saaverda: Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha (VY_32_INOVACE_74)

Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha je vrcholné dílo _____, potažmo evropské renesance. Cervantes v něm s jemnou ironií a humorem sobě vlastním postihl věčný rozpor mezi ideálem a _____, duchem a hmotou, poezií a prózou.

Titulní hrdina je španělský hidalgo, jemuž se pod vlivem četby rytířských románů vyjeví šedivost a nuda každodennosti a on se vydává za ideálem svého srdce - vysněnou _____ z Tobosa. Na cestě se setkává s celou řadou nepochopení a nástrah z nich vyvěrajících; jednak jde o rytířovo nepochopení světa, jednak nebývá pochopen sám don Quijote svým okolím, které jeho „idealismus“ považuje za bláznovství. Quijotovy příhody (i obecně známé, např. boj s _____, setkání s mezkafi, příhoda s kupci, zápas s měchy vína, příhoda s galejníky a další) často parodují tehdy populární rytířské a pastýřské _____.

Zvláštnost, která odlišuje Dona Quijota od podobných dobových hrdinů, je jeho dvousečnost, na jedné straně je parodií rytíře, na druhé straně vzbuzuje úctu a sympatie svou touhou po lidskosti (paradox: šaškovský zevnějšek x ušlechtilost a mravní opravdovost; je postavou komickou a zároveň tragickou).

UKÁZKA

První, co udělal, bylo, že vyčistil zbroj po svých pradědečcích, jež zrezivěla a pokrytá mechem, válela se po dlouhá staletí zapomenuta v koutě. Vyčistil ji a spravil, jak jen se dalo, ale viděl, že mnohé na ní chybí, jmenovitě, že neobsahuje helmu s hledím, ale pouhou přílbu: ale zde pomohl jeho důmysl, i vyřezal z tuhého papíru dolní část helmice, jež spojena s přílbou, podobala se helmici úplně.

(...)

Potom si šel prohlédnout svého koně, a ačkoliv měl mozolů více než herka Gonelova, rytíři se zdálo, že se mu nevyrovnají ani Bucefal Alexandrův, ani Barbieca Cidův. Čtyři dny myslel jen, jaké mu dát jméno: protože, jak si říkal sám u sebe, nebylo by rozumné, aby kůň rytíře tak slavného a ostatně sám sebou tak ušlechtilý byl bez významného jména, i snažil se vymyslet je tak aby hlásalo, čím kůň byl dřív, než náležel potulnému rytíři, a čím je nyní:

neboť bylo velmi důležité, aby, když přece její pán mění svůj stav, také kobyla změnila jméno a přijala nové a zvučné, odpovídající novému řádu a povolání.

(...)

Nakonec jej nazval Rocinante, jménem podle něho vznešeným, zvučným, stejně zřetelně povídajícím, že byl dosud pouhou herkou, že však nyní je prvním ze všech koní světa. (...) Když byl tedy dal svému koni tak hezké jméno, chtěl pojmenovati ještě sám sebe, (...) nakonec se nazval don Quijote. (...) Ale vzpomenuv, že statečnému Amadisovi nestačilo jmenovat se jen tak suše Amadis, nýbrž že připojil k tomu i jméno svého království a vlasti, chtěje ji proslavit, a říkal di Amadis Galský, rozhodl se i on, jako dobrý rytíř vést si po jeho příkladu a zvat se donem Quijotem z la Manche, čímž podle svého mínění velmi zřetelně označoval svůj rod i vlast, počtenou tím, že si z ní bral přídomek. (...) Maje zbraň vycíděnou, místo přilby helmici s hledím, pojmenovav koně a pokřtív sebe, pochopil, že mu již neschází nic, leč najít si dámu a zamilovat se do ní: neboť bludný rytíř bez lásky, toť strom bez listí a plodu a tělo bez duše.

(...)

Podle obvyklého mínění žilo prý v nedaleké vesnici velmi hezké selské děvče, do něhož byl počas zamilován, aniž to ovšem ona kdy zvéděla a starala se o to. Jmenovala se Aldonza Lorenzová a tu si usmyslil nazvati paní svých myšlenek a hledaje pro ni jméno, jež by nečinilo jménu jeho hanbu a jež by připomínalo jméno princezny, anebo velké dámy, pojmenoval ji Dulcinea z Tobosa, protože z Tobosa pocházela: jméno podle jeho mínění zvučné, nezvyklé a významné jako všechna ostatní, jež dal sobě a svým věcem.

Ze stejnojmenné knihy (2000)

REFLEXE VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ NA DONA QUIJOTA

Bolek POLÍVKA

Quijote má v sobě přemíru ušlechtilosti, přebujelou touhu po spravedlnosti, která je nám blízká, a já jsem ho pochopil tak, jako by dnes četl kovbojky a podlehl tomu natolik, že se začne oblíkat a chodit a chovat se jako kovboj.

Jako drsoň, který čest považuje za nejvyšší ideál, proto si neustále rozbíjí „držku“.

Lidé jako Quijote bourají zažitě předsudky a zásadně vrtají do dějin, zatímco Sanchové Panzové je musí držet při zemi.

Václav HAVEL

Don Quijote de la Mancha je od svého zrození postavou provokující snad všechny generace. Je vtělením věčné touhy po spravedlnosti, je stavem beztíže rozumu i pudu sebezáchovy.

Máme bezpočet důvodů k jeho pochopení a k sympatiím, radujeme se z něj jako z literární postavy, ale podvědomě se obáváme s ním v životě potkat. Jeho vášeň je naší technické době cizí a většině z nás by nejspíš připomněla, že jsou sice tisíce svící, ale jen jeden plamen.

Jan TŘÍSKA

Cervantesův Don Quijote je planoucí pochodeň inspirace. Přes věky věkoucí ji zahlédnu – tu z větší, tu z menší dálky.

Je pro mne tak důležitá, protože sám se snažím být alespoň jiskřičkou inspirace jiným. Neboť: „...jak stéblo slámy v chlévě, naděje se třpytí...“

Michal VIEWEGH

Donkichotství je věčný souboj intuice se střízlivým rozumem, vášně s taktikou, naděje s kalkulem.

Pokoušet se čelit zdánlivě nevykořenitelným předsudkům, bojovat o cosi tak abstraktního a archaického, jako je mužská čest, žádat po politicích nezkorumpovanost, marně se soudit s bulvárem nebo se nikdy nesmířit se špatným prezidentem – to je pro mne donkichotství dneška.

Jsou to boje většinou předem prohrané – a právě proto nutné...

Zdroj: Literatura v souvislostech

<http://www.ovx.cz/quijote/>

Otázky a úkoly

- Doplňte úvodní text (pracujte s internetem).

Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha je vrcholné dílo španělské, potažmo evropské renesance. Cervantes v něm s jemnou ironií a humorem sobě vlastním postihl věčný rozpor mezi ideálem a skutečností, duchem a hmotou, poezií a prózou.

Titulní hrdina je španělský hidalgo, jemuž se pod vlivem četby rytířských románů vyjeví šedivost a nuda každodennosti a on se vydává za ideálem svého srdce - vysněnou

Dulcineou z Tobosa. Na cestě se setkává s celou řadou nepochopení a nástrah z nich vyvěrajících; jednak jde o rytířovo nepochopení světa, jednak nebývá pochopen sám don Quijote svým okolím, které jeho „idealismus“ považuje za bláznovství. Quijotovy příhody (i obecně známé, např. boj s **větrnými mlýny**, setkání s mezkari, příhoda s kupci, zápas s měchy vína, příhoda s galejníky a další) často parodují tehdy populární rytířské a pastýřské **romány**.

Zvláštnost, která odlišuje Dona Quijota od podobných dobových hrdinů, je jeho dvousečnost, na jedné straně je parodií rytíře, na druhé straně vzbuzuje úctu a sympatie svou touhou po lidskosti (paradox: šaškovský zevnějšek x ušlechtilost a mravní opravdovost; je postavou komickou a zároveň tragickou).

- Zařaďte ukázkou do kontextu celého díla.

První kapitola. Úvod, seznámení s hrdinou, popis toho, jak se stal rytířem, pojmenování koně, princezny apod.

- Charakterizujte jazyk.

Spisovný. Bohatý jazyk. Používání přechodníků, -ti na konci sloves – knižní ráz.

- Přečtěte si reflexe známých osobností. Která vás nejvíce oslovila? Proč? Ve dvojicích prodiskutujte své odpovědi.

15. Epos o Gilgamešovi (VY_32_INOVACE_75)

Umělecký text

„Kam běžíš, Gilgameši?

Život, jež hledáš, nenalezneš!

Když bozi lidstvo stvořili,

lidstvu v úděl smrt dali,

život však v rukou svých si ponechali.

Naplň si žaludek, Gilgameši,

ve dne i v noci se raduj!

Denně pořádej slavnosti,

tancuj a vesel se ve dne i v noci!

Necht' čisté jsou tvé šaty,

hlavu svou umyj, ve vodě se koupej!

Starej se o dítko, jež tě za ruku chytá!

Ať manželka se raduje na tvém klíně.

Neb toto je údělem lidstva.“

„Ze strachu před smrtí utíkám na step,

neb událost s přítelem těžce dolehla na mne.

Ted' utíkám daleko na step.

Jak jen mám mlčet? Jak jen mohu být tiše?

Přítel můj, jehož jsem miloval, v hlínu se změnil.

Enkidu, přítel můj, jehož jsem miloval, změnil se v hlínu.

Mám snad i já jako on ulehnout

a nevstat na věky věkův?“

„Což na věky dům stavíme?

Což na věky pečujeme?

Což na věky bratři o podíl se dělí?

Což na věky hněv trvá v zemi?

Což na věky řeka se zvedá a přináší záplavu?

Kuklu svou opouští vážka,

aby lice její zřely tvář slunce.

Od pradávna nic stálého není.

Spící i mrtví – jak sobě se podobají!

Což obojí obraz smrti nevytvářejí?“

Ze stejnojmenné knihy (1976)

Otázky a úkoly

- Vyhledejte základní informace o díle (doba a místo vzniku, na čem bylo dílo napsáno a v jakém rozsahu).
zřejmě 2. tisíciletí př. n. l., stará Mezopotámie (akkadská literatura), hlíněné tabulky, 12 tabulek, cca 3000 veršů
- Určete literární druh a žánr, své tvrzení doložte na textu.
Epika, epos (rozsáhlá veršovaná skladba opěvující hrdinské činy apod.).
- Zasaďte výňatek do kontextu celého díla.
Je to část, kdy si Gilgameš uvědomí, ovlivněn smrtí Enkida, že také umře. A rozhodne se tedy najít nesmrtelnost.
- Charakterizujte postavy (popř. vypravěče) v díle.
Gilgameš – hl. hrdina, panovník, hrdinské rysy a vlastnosti (udatnost, odvaha, nezlomnost); z 1/3 je člověk, ze 2/3 bůh; panoval až tyransky, ale moudře
Enkidu – napůl zvíře, vyslán bohy, aby zabil Gilgameše; stanou se přáteli;
Ištar – pyšná bohyně plná zášti, nenávisti; chtěla si vzít Gilgameše, on ji odmítl, proto pomsta
Utanapištym – bůh, dříve člověk; stal se bohem po potopě světa
- Charakterizujte jazyk a výstavbu textu.
výstavba textu: prolog (úvod k ději), další 4 části; bohaté popisy postav a prostředí, činů hlavního hrdiny
jazyk: jedná se o žánr vysokého stylu, tomu odpovídá knižní jazyk, mnoho archaismů; dále práce s kontrasty, přímá řeč; objevuje se inverze (obrácený slovosled), epifory

a anafory (opakování slov na konci a na začátku verše); dále také přirovnání, přívlastky apod.

- Na internetu vyhledejte informace o autorovi díla.
Autor je neznámý.

16. J. A. Komenský: Kšaft umírající matky Jednoty bratrské (VY_32_INOVACE_76)

Kšaft psal Komenský v těžké době po roce _____, kdy se po _____ míru rozplynuly všechny naděje exulantů na možný návrat do vlasti. Pocit bolesti byl u Komenského znásoben ztrátou manželky a smrtí blízkých přátel.

Mezi adresáty Kšaftu patří i např. jednotu polská, která vznikla a vyvíjela se z českých vyhnanců a vystěhovalců, kteří hledali útočiště v _____. Nejpůsobivější částí Kšaftu je prorocké loučení s vlastí.

UKÁZKA

Zejména ty, dcerko milá, Jednoto polská, kterouž mi Pán Bůh uprostřed dnů života mého, když jsem v síle byla, pro ten cíl (jakž nyní vidím) zploditi dal, aby ty odrostouc chovačkou byla ostatních dítek mých. Dobřes učinila, žes je z vlasti vypuzené do klína svého přijala a pěstovala; odplatíš tobě to Pán a nedopouštěj na tebe opuštění a osíření.

Prosím však tebe, pamatuj, z jakéhos kmene pošla, aby révovím dobrým vysazenou viničkou býti hleděla, a neproměnila se v plané réví (...)

Na tebe, národe český a moravský; vlasti milá, zapomenouti také nemohu při mém již dokonalém s tebou se loučení.

Nýbrž k tobě se nejpředněji obracejíc, tebe pokladů svých, kteréž mi byl svěřil Pán, nápadníkem a dědicem nejpřednějším činím: příkladem některých bohatých měšťanů římských i králů jejich pomezných; kteříž umírajíce, dědicem věcí svých obec římskou, vládu okršlku zemského ujímající, kšafy svými nařizovali.

Věřím i já Bohu, že po přejítí vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vlada věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český. A pro tu naději tebe dědicem činím všeho toho, co sem koli po předcích svých byla zdělila, a přes těžké a nesnadné časy přechovala: nýbrž i v čemkoli dobrém, skrze práci synů mých a požehnání Boží, rozhojnění sem přijala, to všecko tobě zcela odkazuji a oddávám.

Ze stejnojmenné knihy (1927)

Otázky a úkoly

- S pomocí internetu doplňte informace v úvodu textu.

Kšaft psal Komenský v těžké době po roce 1648, kdy se po vestfálském míru rozplynuly všechny naděje exulantů na možný návrat do vlasti. Pocit bolesti byl u Komenského znásoben ztrátou manželky a smrtí blízkých přátel.

Mezi adresáty Kšaftu patří i např. jednotu polská, která vznikla a vyvíjela se z českých vyhnanců a vystěhovalců, kteří hledali útočiště v Polsku. Nejpůsobivější částí Kšaftu je prorocké loučení s vlastí.

- Vyhledejte z textu větu, která se považuje za známé a důležité proroctví a je i často citována.

Na tebe, národe český a moravský; vlasti milá, zapomenouti také nemohu při svém již dokonalém s tebou se loučení.

- Najděte v úryvku metaforická vyjádření, která zesilují citovou vroucnost.

Prosím však tebe, pamatuj, z jakého kmene pošla, aby révovím dobrým vysazenou viničkou býti hleděla, a neproměnila se v plané réví.

- Vyhledejte na internetu píseň Modlitba pro Martu z roku 1968 v podání Marty Kubišové. Poslechněte si ji. Co víte o situaci, v níž byla tato píseň napsána a zpívána? *Píseň se stala symbolem odporu československého národa proti komunistickému Československu a vpádu vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968. V dobách normalizace bylo její vysílání v televizi i rozhlasu zakázáno. Autor textu: Petr Rada; autor hudby: Jindřich Brabec.*

- Všimněte si jazyka a srovnejte ho s dnešní podobou. K jakým změnám došlo? Prodiskutujte to ve dvojicích.

Změna ve slovosledu; v ukázce jsou archaismy, knižní výrazy, přechodníky; používání –ti v infinitivu;

17. W. Shakespeare: Kupec benátský (VY_32_INOVACE_77)

PORCIE

Úpis ti dává jenom libru masa. Na vlastní nebezpečí si ji vem.

SHYLOCK

Ať mu ji třeba požehná sám čert! Mám toho dost a jdu.

PORCIE

Jen počkej, Žide. Zákon s tebou ještě nedomluvil. Benátské právo stanoví též tohle: prokáže-li se snad, že cizinec, ať přímo či nepřímo ukládal o život benátskému občanovi, ať straně, proti níž se úklad činil, propadá půlka jmění provinilce, druhá půl půjde do pokladny státu a život viníka pak závisí výhradně na milosti dóžete. A v této tísní nacházíš se ty. Řízení soudu jasně prokázalo, žeš nepřímo a dokonce i přímo o život ukládal zde přítomnému, kterýmžto aktem vystavil ses všem mnou uvedeným břemenům a sankcím. Klekni a o milost pros dóžete.

GRAZIANO

Snažně pros, ať se smíš jít oběsit! Celé tvé jmění právě propadlo, v důsledku čehož nemáš na oprátku a budeš viset za peníze státu.

DÓŽE

Abys však poznal křesťanského ducha, dávám ti milost dřív, než o ni řekneš. Půl tvého jmění získá Antonio, druhou půl stát, což tvoje pokání proměnit může na pokutu.

SHYLOCK

Nač je mi život! Vemte si ho taky! Vezme mi dům, kdo vezme pilíře, o něž se opírá můj dům. Můj život vezme, kdo vezme moje živobytí.

Ze stejnojmenné knihy (2007)

Otázky a úkoly

- Určete literární druh a žánr, své tvrzení doložte na textu.
Drama, komedie
- Zařaďte autora do literárněhistorického kontextu (pracujte s internetem).
Anglie, 16. století, renesance
- Na internetu najděte informace o posledním filmovém zpracování hry. Ze kterého je roku? Kdo byl režisérem a kdo ztvárnil hlavní roli?
2004; Michael Radford; Al Pacino.
- Uveďte alespoň 2 díla (literární, umělecká, hudební), pro něž byl Kupec benátský inspirací.
Opera Jessika; Josef Bohuslav Foerster
Obraz Shylock a Jessika; Mauricius Gottlieb
- Najděte informace o Shakespearovských slavnostech.

„Letní shakespearovské slavnosti jsou nejstarší a největší divadelní přehlídkou pod širým nebem v Evropě zaměřenou na uvádění děl Williama Shakespeara.

*Festival trvá od konce června do začátku září a odehrává se na otevřených scénách v **PRAZE** (v Nejvyšším purkrabství Pražského hradu a od roku 2007 také na nádvoří Hudební a taneční fakulty AMU na Malostranském náměstí 13, v **BRNĚ** (hrad Špilberk), v **OSTRAVĚ** (Slezskoostravský hrad) a v **BRATISLAVĚ** (Bratislavský hrad).*

K dalším dějištím patří Košice, hrad Zvolen, farma Bolka Polívky v Olšanech a přírodní amfiteátr hradu Hukvaldy.

*Vznik festivalu inicioval prezident **Václav Havel**. Ten začátkem 90. let otevřel Pražský hrad umělcům, aby na Hrad přilákali veřejnost. První shakespearovské představení tu proběhlo už v roce 1990 a od roku 1998 se tu slavnosti pořádají pravidelně. V letech 1999 a 2000 udělil Václav Havel festivalu svoji osobní záštitu.*

Akci svou záštitou podpořil v roce 2004 i tehdejší prezident Václav Klaus. Od roku 2005 festival aktivně spolupracuje i s Nadačním fondem manželů Livie a Václava Klausových.“

<http://www.shakespeare.cz/2013/cz/historie/8/>

18. Podkoní a žák (VY_32_INOVACE_78)

Jeden druhého se v chybějícím textu (celkově měla satira bezmála 500 veršů) snažil přesvědčit o „své“ pravdě, až došlo k tomu, že podkoního pohár trpělivosti přetekl. Ne náhodou, mladší a jistě chytřejší student na něj útočil, nadával mu a dělal si z něj legraci; podkoní nestačil v argumentaci a znáte to: když chybí fakta, nastupuje často hrubá síla - svou roli sehrál jistě i alkohol.

A když žák svú řeč vylíči,
 dvořák se inhed vztýči,
 hněvivě naň třasa hlavú,
 hroze jemu rukú pravú řka:
 „Jižť nepřezřím toho déle,
 byť pak bylo i v kostele.
 Mluviš na mě, ještoť nenie.
 I zda již úfáš v své svēcenie?
 Dřiev než dočakáš pleše,
 budeš ty utopen v mēše,
 jakož se i jiným děje.
 I v tom-li jest tvá náděje?
 Dřiev než ty budeš prelátem,
 spieše ješče budeš katem,
 neb najviec biřici, kati,
 vše bývají literáti.
 Téhož ty také nezbudeš,
 po malěj chvíli katem budež.
 Ješčeť věrně razi tobě:
 přizři, již jest čas, o sobě,
 a já s dobrých lidí pomoci
 řemeslať chci dopomoci.
 Tudy něčso psoty pozbudeš
 a potom oběšen budeš.“

To řek, ruku naň opřeže
 a žák ho k sobě za vrch doseže,
 k tomu jej v hlavu udeří.
 Tak se druh v druha vpeří
 za vrch tak nelítostivě,
 druh druhu hlavu křívě.
 K tomu pohlavci suší
 pleskají okolo uší.
 Tak zároveň bez rozpačí
 druh druhu pod se tlačí;
 hrozný hřmet jde o podlahu,
 i sen i on búčá hlavú,
 nepoddada se druh druhu.
 Rvášta se chvíli tak dlúhú,
 drúce sobě usta rózno,
 až mě by hleděti hrozno.
 Nechtě se dívati tomu,
 brach se přeč z toho domu,
 ana se za vrch vláčíta.
 Rujtaž se, dokud ráčíta!

Tot' jest krčemná příhoda,
 neb se pivo pie, a ne voda.
 Dnes, ktož rád do krčmy chodí,
 častokrát se jemu přihodí,
 žeť zvie příhody někaké
 a k tomu noviny také.
 Mnohémut' se tak zračí,
 najviec, ktož se tam omračí,
 žeť má doma co praviti.
 Avšak se je lépe zbaviti
 a v noci, jakž čas jest, spáti,
 a doma se novin dočakati.

Z Vilikovský, J. Staročeské satiry (1942)

Otázky a úkoly

- Závěrečné trojverší je - asi ironickou - *mravoučnou sentencí* (definici vyhledejte na internetu). Podobnými sentencemi bývala zakončena řada středověkých děl. Proč je možné tuto sentenci považovat za ironickou?

sentence – stručný výrok

Protože říká, že je lepší sedět doma a čekat, až se nám nové informace donesou, než kvůli nim chodit do hospody a tam dojít třeba úrazu.

- V kostele existovalo tzv. právo azylu. Bývalo i dodržováno - nesmělo se v něm páchat násilí. Kterým veršem autor narážel na tuto skutečnost?

Jižť nepřezřím toho děle,

byť pak bylo i v kostele.

- Ve dvojicích diskutujte o ukázce.

Návodné otázky: Co se mi na ukázce líbí? Co se mi nelíbí? Jak se mi ukázka četla? Zapůsobil na mě jazyk? Jakou větou bych popsal autorův styl? Jaký konflikt nebo problém kniha nastoluje? Zajímá mě, jak příběh dopadne? Proč? V čem spočívá největší účinek ukázky? Co bych rád, aby se na následujících stránkách knihy vyřešilo?

19. Proglas (VY_32_INOVACE_79)

Jedná se o nejstarší dochovanou slovanskou báseň, jejíž autorství bývá nejčastěji připisováno _____. Stala se _____ ke slovanskému překladu čtveroevangelia; vášnivě obhajovala pronikání křesťanství mezi pohanské národy a potřebu překládání bible do _____ jazyků. Autor kladl důraz na srozumitelnost, názornost a stručnost překladatelských technik. Za nejisté považujeme určení autorství a také dobu a místo vzniku díla.

Literární fakta a zajímavosti

V žádné literatuře té doby a ještě dlouho po ní nenacházíme podobného vášnivého apelu k národu, aby dbal o knihy ve své řeči.

Z Vašica, J. Literární památky epochy velkomoravské (1996)

UKÁZKA

To se stalo v tomto sedmém věku.

Neb oni řekli: Slepí prohlédnou,

hluší uslyší slovo Písma.

Je tedy třeba poznat Boha.

Proto slyšte, Slované, toto:

Dar ten je věru od Boha daný,

dar Boží je to údělu na pravici,

dar duším nikdy se nekazící,

těm duším, které jej přijmou.

Matouš, Marek, Lukáš a Jan

učí všecken lid a praví:

Vy všichni, kdož svých duší krásu

vidíte a milujete a rádi byste

temnotu hříchů zapudili

a hniloby tohoto světa se zbavili

rajský život našli

a unikli ohni horoucímu,

slyšte nyní svým rozumem,

slyšte všichni lidé slovanští,

slyšte Slovo, od Boha přišlo,

slovo, jež krmí lidské duše,

slovo, jež sílí srdce i rozum,

slovo to, jež vede k poznání Boha.

Jako bez světla radost mít nebude
oko patřící na všechno stvoření boží,
neb vše ani není krásné, ani viditelné,
tak i každá duše bez knih,
neznající zákona božího,
zákona Písem duchovního,
zákona zjevujícího ráj boží.

Neb který sluch rachot hromu
neslyšící může se bát Boha?
Těž chřípě, nečichají-li vůně,
kterak pochopí zázrak boží?

Vždyť ústa, jež necítí sladkost,
činí, že člověk je jak kámen.

Víc však ještě duše knih zbavená
zdá se být v člověku mrtvá.

To vše nám, bratři, tane na mysl,
i povíme Vám vhodnou radu,
jež všechny lidi odpoutá
od zvířecého života a chtíče:
abyste pro nerozum své mysl,
posloucháte-li slovo v cizím jazyku,
neslyšeli je jako hlas zvonce měděného.

Neb svatý Pavel učil a řekl toto:

**Když konám svou modlitbu před Bohem,
chci raději pět slov říci
a svým rozumem vyložit,
aby i všichni bratři rozuměli,**

než deset tisíc slov nesrozumitelných.

Který pak člověk to nechápe?

Kdo nepoužije moudrého podobenství,
jež nám dává správný výklad?

Vždyť jako tělu hrozí zkáza,

celé je hubí a víc než hnis jítří,

nemá-li náležitého pokrmu,

tak každá duše upadá

a živoří, nemajíc v sobě života božího,
když slova božího neslyší.

Ještě jiné velmi moudré podobenství

vězme: Lidé, kteří se milujete

a chcete růsti božím růstem,

kdo z vás neví, že tato víra pravá,

jako símě padající na pole,

tak i ona v srdcích lidských

má zapotřebí deště božích písem,

aby vzrostla hojněji úroda boží?

**Kdo může uvést všechny příklady
usvědčující národy bez knih,**

které nemluví hlasem srozumitelným?

Ani kdybys uměl všechny řeči,
 nedovedl bys vylíčit jejich bezmoc.
 Než i já chci připojit své podobenství
 a mnoho smyslu podat v málo slovech.
**Nahé jsou všechny národy bez knih
 a nemohou zápolit beze zbraně
 s protivníkem našich duší,
 uchystané za kořist věčných muk.**
**Nuže, národové, kteří nemáte rádi nepřítele
 a jste odhodláni mocně s ním zápolit,
 otevřte dokořán dveře rozumu,
 když jste přijali nyní zbraň tvrdou,
 kterou kovají knihy Páně
 hlavu d'áblovu mocně potírající.**
 Neboť kdo přijmou knihy ty -
 Moudrost Kristus v nich mluví
 a duše vaše posiluje -
 Apoštoly pak se všemi Proroky,
 ti kdo jejich slova zvěstují,
 schopni budou zabít nepřítele,
 vítězství dobré Bohu přinesou,
 těla hnilobnému rozkladu uniknou,
 těla, jehož život je jak ve snu,
 nebudou padat, ale pevně stát,
 neb se ukázali vůči Bohu chrabřími vojíny,
 stanou na pravici božího trůnu,
 až přijde ohněm soudit národy,
 a věčně radovat se budou s anděly,
 ustavičně slavíce Boha milostivého,
 písněmi ze svatých knih stále
 opěvající Boha k lidem milosrdného.
 Jemu náleží všeliká sláva,
 čest a chvála, Božímu Synu vždycky
 s Otcem i Duchem svatým
 na věky věků od všeho tvorstva.
 Amen

Z Vašica, J. Literární památky epochy velkomoravské (1996)

Otázky a úkoly

- Doplňte s pomocí internetu úvodní text.

*Jedná se o nejstarší dochovanou slovanskou báseň, jejíž autorství bývá nejčastěji připisováno sv. **Konstantinu (Cyrilovi)**. Stala se **předmluvou** ke slovanskému překladu čtveroevangelia; vášnivě obhajovala pronikání křesťanství mezi pohanské národy a potřebu překládání bible do **národních (etnických) jazyků**. Autor kladl*

důraz na srozumitelnost, názornost a stručnost překladatelských technik. Za nejisté považujeme určení autorství a také dobu a místo vzniku díla.

- Autor nepromlouvá k určitému národu v dnešním slova smyslu, nýbrž opakovaně apostrofuje slovanské etnikum. Najděte tyto verše.

Příslušné verše jsou v textu zvýrazněny.

- Odhadněte význam slova *knihy* - vycházejte z kontextu celé básně.

Kniha v tomto kontextu znamená Bibli (Starý zákon).

- Působivou figurou opakovaně zdůrazňované *Slovo* (verše 22–27) významově koresponduje s úvodem Janova evangelia a upozorňuje na výjimečnost božího stvoření. Určete druh umělecké figury.

anafora

Zajímavosti

Hovoří-li autor v pátém verši předzpěvu o „sedmém věku“ své současnosti a známe-li data stvoření světa podle byzantské éry a Kristova narození, lehce dopočítáme, že rok příchodu cyrilometodějské mise na Moravu (863) textu přesně odpovídá. Podle byzantské éry mělo dojít ke stvoření světa roku 5508 před Kristovým narozením.

20. G. Boccaccio: Dekameron

(VY_32_INOVACE_80)

Jsem ráda, že to Bůh tak zařídil, abych dnešní vyprávění začala já svým příběhem, a protože se, milé paní, až dosud hodně mluvilo o šprýmech, které ztropily ženy mužům, činí mi potěšení, mohu-li povídat o šprýmu, který provedl muž jedné paní; nezamýšlím ovšem vyprávět proto, abych tupila to, co ten muž učinil, či abych litovala ženu, že se jí to stalo. Chci naopak onoho muže pochválit a onu paní pohanit a dokázat, že i muži dovedou vodit za nos toho, kdo jim věří, a že jsou sami voděni za nos těmi, jimž důvěřují. Když by to ovšem někdo chtěl nazvat výstižněji, hodilo by se lépe nenazývat to, o čem chci vyprávět, šprýmem, ale odplatou, neboť je jisto, že paní má být co nejpočestnější, že má střežit svou cudnost jako svůj život a že nemá z žádné příčiny dopustit, aby byla poskvrněna, což vzhledem k naší křehkosti není úplně možné dokázat vždy tak, jak by se slušelo. Ta však, která se dává za peníze, zaslouží si po mém soudu hranici; ta, kterou k tomu přivede láska - je přece známa její preveliká síla -, si však zaslouží, aby na ni soudce nebyl příliš přísný a osvobodil ji, jak nám to tu před několika dny ukázal Filostrato, když vyprávěl o paní Filippě z Prata.

Žil tedy kdysi v Melami jeden německý žoldněř jménem Gulfardo, chrabré povahy a velmi věrný těm, jimž sloužil, což u Němců bývá zřídka zvykem, a protože peněžité půjčky co nejpoctivěji vracel, byl by našel mnoho kupců, kteří by mu byli půjčili jakoukoli částku na malý úrok.

Tento Gulfardi bydlící v Melanu se zamiloval do velmi hezké paní, jež slula paní Ambruoggia a byla chotí bohatého obchodníka, jemuž bylo jméno Guasparuolo Cagatraccio a byl Gulfardovým dobrým známým a velkým přítelem. Gulfardo miloval paní velmi tajně, takže to nezpozoroval ani její manžel či kdokoli jiný, a jednoho dne pak jí poslal vzkaz, zda by s ní mohl mluvit; a prosil ji v něm, aby mu ráčila poskytnout svou lásku, že on ze své strany je připraven udělat to, co mu ona poručí.

Po dlouhém vyjednávání stanovila se paní konečně na tom, že učiní, co si Gulfardo přeje, dodrží-li on dvě podmínky: předně to on nikdy nikomu nezjeví a za druhé prý potřebuje k jakési záležitosti dvě stě zlatáků - chtěla je na něm proto, že byl bohatý, a byla ochotna stát mu k službám, dá-li jí je.

Ze stejnojmenné knihy (1975)

Otázky a úkoly

- Napište svému spolužákovi čtenářskou odezvu/dopis.

Čtenářská odezva vyjadřuje osobní reakci čtenáře na četbu. Zahrnuje dojmy čtenáře z četby, vzpomínky nebo nápady, které četba vyvolala, pocity, otázky apod.

- Vyhledejte na internetu informace o Florencii (kde se nachází; kolik má obyvatel; pamětihodnosti).

Florence, hlavní město italského Toskánska, leží na řece Arno;

365 744 obyvatel (2008)

Socha Davida; Zahrady Boboli; Neptunova fontána; bazilika Santa Croce

<http://www.florence.info/>

21. Zdroje textů

- Poláček K. *Bylo nás pět*. Československý spisovatel, Praha. 1946.
- Rowlingová J. K. *Harry Potter a tajemná komnata*. Albatros, Praha, 2011. ISBN 978-80-00-02781-4.
- Pawlovská, H. *Díky za každé nové ráno*. Motto, Praha, 1996. ISBN 80-85872-37-4.
- Šabach, P. *Hovno hoří*. Paseka, Praha, 2005. ISBN 80-7185-704-1.
- Dousková, I. *Hrdý Budžes*. Petrov, Praha, 2002. ISBN 80-7227-132-6.
- Molière. *Lakomec*. Artur, Praha, 2008. ISBN 80-87128-02-8.
- Exupéry, A. de Saint. *Malý princ*. Albatros, Praha, 2005. ISBN 80-00-01462-9.
- John, R. *Memento*. CZ books s.r.o., Praha, 2008. ISBN 978-80-86947-53-2.
- Christiane, F. *My děti ze stanice ZOO*. Oldag, Praha, 2005. ISBN 80-85954-59-1.
- Jirásek, A. *Staré pověsti české*. Albatros, Praha, 2003. ISBN 978-80-00-02255-0.
- Fulghume, R. *Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce*. Argo, Praha, 2007. ISBN 80-7176-404-3.
- Legátová, K. *Želary*. Paseka, Praha, 2001. ISBN 80-7185-390-9.
- Alighieri, D. *Božská komedie*. Vyšehrad, Praha, 1952.
- Alighieri, D. *Peklo*. Academia, Praha, 2007. ISBN 80-200-1504-3.
- Epos o Gilgamešovi*. Československý spisovatel, Praha, 1976.
- Zůna, M. *Člověk v zrcadle*. Svoboda, Praha, 1968.
- Komenský, J. A. *Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské*. Josef Singer. Praha, 1927.
- Cervantes Y Saaverda, M. de *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*. Vitalis, s. r. o., Praha, 2002. ISBN 8085938707.
- Shakespeare, W. *Kupec benátský*. Academia, Praha, 2007. ISBN 978-80-200-1541-9.
- Vilikovský J. *Staročeské satiry*. Vyšehrad, Praha, 1942.
- Vašica, J. *Literární památky epochy velkomoravské*. Vyšehrad, Praha, 1996. ISBN 8070211695.
- Boccaccio, G. *Dekameron*. Odeon, Praha, 1975.
- Kol. autorů. *Literatura v souvislostech I*. Fraus, Praha, 2012. ISBN 978-80-7238-783-0.

[online] [cit. 2013-06-16]. Dostupný z WWW:

<[http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%Bt_\(rom%C3%A1n\)>](http://cs.wikipedia.org/wiki/Bylo_n%C3%A1s_p%C4%Bt_(rom%C3%A1n)>)

[online] [cit. 2013-06-16]. Dostupný z WWW:
<<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/pelisky/proc/index.php>>

[online] [cit. 2013-06-16]. Dostupný z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.info/bolsevik>>

[online] [cit. 2013-06-16]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Lakomec>>

[online] [cit. 2013-06-17]. Dostupný z WWW:
<http://www.bezrucic.cz/hra/lakomec/#5_recenze>

[online] [cit. 2013-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://maturitni-cetba.eu/antoine-de-saint-exupery-%E2%80%93-maly-princ/>>

[online] [cit. 2013-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://fetak.cz/pervitin/drogy>>

[online] [cit. 2013-06-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.florencie.info/>>

[online] [cit. 2013-06-26]. Dostupný z WWW:
<<http://www.shakespeare.cz/2013/cz/historie/8/>>